

Analýza chování záchranáře z hlediska bezpečnostních aspektů psychologie práce

Behaviour analysis of a rescuer the IRS member with regard to
the safety aspects of work psychology

Bc. Lenka Špačková

Diplomová práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta aplikované informatiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta aplikované informatiky
akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lenka ŠPAČKOVÁ**
Osobní číslo: **A10505**
Studijní program: **N 3902 Inženýrská informatika**
Studijní obor: **Bezpečnostní technologie, systémy a management**

Téma práce: **Analýza chování záchranáře z hlediska bezpečnostních aspektů psychologie práce**

Zásady pro vypracování:

1. Práci zpracujte jako edukační materiál pro potřebu bezpečnostních služeb.
2. Popište podmínky výkonu práce záchranáře IZS v krizových situacích.
3. Rozvedte vliv traumat a jejich vliv na výkonnost a spolehlivost těchto zaměstnanců.
4. Uvedte komunikačně náročné situace, jejich podstatu a typologii, popište krizovou komunikaci .
5. Zpracujte prezentaci pracovníka IZS vůči veřejnosti a orgánům státní správy.
6. Práci doplňte grafickou a obrazovou dokumentací.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

1. VÁGNEROVÁ, Marie. Psychologie osobnosti. Praha : Karolinum, 2010. 467 s. ISBN 9788024618326.
2. ŘÍČAN, Pavel. Psychologie osobnosti : Obor v pohybu. Praha: Grada publishing , 2010. 208 s. ISBN 9788024731339.
3. BAŠTECKÁ, Bohumila , et al. Terénní krizová práce. [s.l.] : [s.n.], 25.4.2005. 300 s. ISBN 80-247-0708-X.
4. KUNEŠ, David. Sebepoznání. 1. vydání. [s.l.] : Portál, 2009. 151 s. 978-80-7367-541-7.
5. KŘIVOHLAVÝ, Jaro. Psychologie moudrosti a dobrého života . Praha : Grada Publishing, 2009. 144 s. ISBN 978-80-247-2362-4.

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Vladislav Štefka

Ústav bezpečnostního inženýrství

Datum zadání diplomové práce:

28. února 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

17. října 2011

Ve Zlíně dne 28. února 2011

prof. Ing. Vladimír Vašek, CSc.
děkan

doc. RNDr. Vojtěch Křesálek, CSc.
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Diplomová práce je zaměřena na popis fyzického a psychického nebezpečí, které nastávají při výkonu služby profesionálního hasiče. V práci se zabývám integrovaným záchranným systémem v ČR a postavením hasičského záchranného sboru v rámci IZS, funkcemi hasičů, komunikací v krizových situacích, podmínkami výkonu služby profesionálních hasičů- záchranářů.

Za významné považuji i faktory snižující výkonnost hasiče, jejich postoje a chování a prezentaci vůči občanům i státním orgánům.

Praktická část je zaměřena na analýzu faktorů, které mohou snižovat pracovní a odborný potenciál hasiče.

Z rozhovorů s hasiči vyplynulo, že náročné situace při výjezdu vnímají mnohem citlivěji ty, ke kterým mají osobní vztah. Jsou to zásahy v místě bydliště, zásahy u příbuzných, kolegů, malých dětí, těhotných žen.

Klíčová slova:

Integrovaný záchranný systém, profesionální hasič, nebezpečí, analýza, stresor, krizová komunikace, bezpečnost práce, spřízněnost, praxe

ABSTRACT

The aim of this thesis is describing the physical and psychological dangers that are connected with performing professional firefighters work. Next, the thesis deal with integrated rescue system (IRS) in the Czech Republic and the position of Fire and Rescue Service within the IRS, firefighters functions, communications in critical situations, conditions of professional firefighters – rescuers service.

Other major aspects of this work are the factors impairing efficiency of firefighters, their attitude, behaviour and presentation to the citizens and public authorities.

The practical part of this work is focused on analysis of the factors that can reduce labour and professional potential of firefighters.

The interviews with firefighters showed that they consider much more different the situations and work which is connected with them personally. These are interventions nearby their home, interventions related to their relatives, colleagues, young children, pregnant women.

Keywords: integrated rescue system, professional firefighter, danger, analysis, stress abating, critical communication, labour protection, alliance, practice

Keywords: integrated rescue system, professional firefighter, danger, analysis, stress abating, critical communication, labour protection, alliance, practice

Chtěla bych poděkovat panu JUDr. Vladislavu Štefkovi, za pomoc, cenné rady, připomínky a lidský přístup při vedení mé diplomové práce.

Dále bych chtěla poděkovat paní Mgr. Soni Pančochové, za rady, které mi nezištně poskytovala.

V neposlední řadě chci poděkovat svému manželovi za odporu, pomoc a trpělivost po celou dobu mého studia

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové/bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty aplikované informatiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové/bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně

.....
podpis diplomanta

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 INTEGROVANÝ ZÁCHRANNÝ SYSTÉM	14
1.1 HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR.....	15
1.1.1 Historie.....	15
1.1.2 Organizace a zřizování jednotek.....	18
1.2 FUNKCE HASIČŮ.....	21
1.2.1 Hasič.....	21
1.2.2 Strojník.....	21
1.2.3 Velitel družstva.....	21
1.2.4 Hasič – technik chemické služby.....	22
1.2.5 Chemik.....	22
1.2.6 Družstvo.....	22
2 PODMÍNKY VÝKONU SLUŽBY	23
2.1 OPERAČNÍ ŘÍZENÍ.....	23
2.1.1 Vyhlášení poplachu.....	23
2.1.2 Výjezd jednotky.....	23
2.1.3 Doprava na místo zásahu.....	24
2.1.4 Průzkum.....	24
2.1.5 Záchrana osob, zvířat a majetku.....	25
2.1.6 Střídání hasičů při zásahu.....	25
2.1.7 Předání místa zásahu.....	25
2.2 NEBEZPEČÍ SOUVISEJÍCÍ SE ZÁSAHOVOU ČINNOSTI HASIČŮ.....	25
2.2.1 Ztráta orientace.....	26
2.2.2 Opaření.....	26
2.2.3 Poleptání.....	27
2.2.4 Infekce.....	27
2.2.5 Pád.....	27
2.2.6 Ionizující záření.....	28
2.2.7 Podchlazení a omrznutí.....	29
2.2.8 Zřícení konstrukcí.....	29
2.2.9 Elektrický proud.....	29
2.2.10 Výbuch.....	30
2.2.11 Ohrožení zvířaty.....	30
2.3 FAKTORY SNIŽUJÍCÍ PRACOVNÍ A ODBORNÝ POTENCIÁL HASIČE – ZÁTĚŽ.....	31
2.3.1 Stres - jeho vznik, expozice a charakter.....	31
2.3.2 Vliv stresu na celkový potenciál hasiče.....	33
2.3.3 Působení stresorů podle jejich psychopatologického vlivu.....	34
2.3.4 Zdolávání stresu.....	34
2.3.5 Nejvýznamnější stresory v průběhu řešení mimořádné události.....	34
2.3.6 Nejvíce zátěžové aspekty práce profesionálního hasiče.....	35
2.4 KRIZOVÁ KOMUNIKACE.....	36
2.4.1 Reakce zasažených osob.....	36
2.4.2 Komunikačně nejnáročnější situace.....	37
2.4.3 Obecné zásady krizové komunikace.....	37

2.4.4	Nevhodný způsob komunikace	38
3	POSTOJE A CHOVÁNÍ ZÁCHRANÁŘE	40
3.1.1	Tendence k riziku	40
3.1.2	Intelektový potenciál a kombinační schopnost	40
3.1.3	Ostrost pozorování a smysl pro detail	40
3.1.4	Logické myšlení	40
3.1.5	Sebevědomí	41
3.1.6	Informace	41
3.1.7	Opatrnost	41
3.1.8	Razance	41
3.1.9	Strach	42
3.1.10	Strach jako fobický projev	43
4	BEZPEČNOST PRÁCE	44
4.1	POVINNOSTI HASIČE Z HLEDISKA BEZPEČNOSTI PRÁCE V ORGANIZAČNÍM ŘÍZENÍ	44
4.1.1	Zásady bezpečného chování na pracovišti	44
4.2	ZÁSADY BEZPEČNÉHO CHOVÁNÍ PŘI VYHLÁŠENÍ POPLACHU	45
4.2.1	Příprava hasiče k výjezdu	46
4.2.2	Bezpečnost práce při jízdě k zásahu	46
4.2.3	Bezpečnost na místě zásahu	47
4.3	OSOBNÍ OCHRANNÉ PROSTŘEDKY PRO HASIČE – DEFINICE	47
4.3.1	Zásahové osobní ochranné prostředky	48
4.3.2	Zásahové společné ochranné prostředky	48
4.3.3	Prostředky pro práci ve výškách, nad volnými hloubkami, na vodě, ve vodě a pod hladinou	49
4.3.4	Prostředky pro práci s nebezpečnými látkami a pro dekontaminaci, analyzátory plynů, kapalin a nebezpečných látek	49
4.4	PREZENTACE HASIČE NA VEŘEJNOSTI A VŮČI ORGÁNŮM STATNÍ SPRÁVY	49
4.4.1	Preventivně výchovná činnost	49
4.4.2	Kontrolní činnost	50
4.4.3	Stavební prevence	50
4.4.4	Zjišťování příčin vzniku požárů	50
4.4.5	Odborná příprava starostů a pracovníků krizového řízení	50
4.4.6	Zásady jednání a vystupování příslušníků při výkonu služby	50
4.4.7	Hodnocení občanů image HZS ČR	52
5	ZÁVĚR TEORETICKÉ ČÁSTI	55
II	PRAKTICKÁ ČÁST	57
6	SBĚR DAT	58
6.1	ROZHOVOR	58
6.1.1	Výzkumný vzorek	58
6.1.2	Místo sběru dat	58
6.1.3	Počátek spolupráce	59
6.1.4	Výzkumné otázky	59
6.1.5	Věk	60
6.1.6	Místo působnosti	60
6.1.7	Rozlišení podle délky praxe	61
6.1.8	Četnost komunikačně náročných situací	61

6.1.9	Jednání v komunikačně náročných situacích	62
6.1.10	Vyrovnaní se se stresem	62
6.1.11	Psychicky náročné situace	63
6.1.12	Obavy při výkonu služby	63
6.1.13	Vyrovnaní se se zátěží	64
6.1.14	Využití psychologické služby HZS	64
6.2	ROZHOVOR	65
6.2.1	Technika dotazování	65
6.2.2	Analýza rozhovoru	66
6.2.3	Spřízněnost	66
6.2.4	Ohrožení vlastního života	67
6.2.5	Důležitost rozhodnutí	67
6.2.6	Nepřiměřenost zdrojů	68
6.2.7	Nepřipravenost	68
6.2.8	Způsoby vyrovnávání se se zátěží	68
6.2.9	Žertování	68
6.2.10	Praxe	69
6.2.11	Využití psychologické služby	70
7	OBRAZOVÁ ČÁST	71
8	DISKUZE	78
	ZÁVĚR	80
	ZÁVĚR V ANGLIČTINĚ	82
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	83
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	87
	SEZNAM GRAFŮ	88
	SEZNAM OBRÁZKŮ	89
	SEZNAM TABULEK	90

ÚVOD

O hrdinech se píše pojednání již tisíce let. Spisy o nich by tvořily řady nekonečně dlouhé. V češtině by byly ještě delší, protože již po staletí se ptáme, zda máme či nemáme v tomto národě hrdiny a zda nepřevládají antihrdinové, tedy spíše negativní vzory. Pokud ty kladné objevíme, neshodneme se na nich a vzápětí je znevážíme.

V diplomové práci s názvem *Analýza chování záchranáře z hlediska bezpečnostních aspektů psychologie práce* chci zjistit, jaké podmínky pro výkon své práce mají příslušníci Integrovaného záchranného systému, zvláště hasiči.

Pod označením hasič se zřejmě každému laikovi vybaví statní muži v uniformách s přilbou na hlavě, červená auta, cisterny a hašení hořících objektů.

Během několika posledních let se však hasiči stali více záchranáři, kteří vyprošťují osoby z havarovaných vozidel, závalů, odstraňují následky ekologických havárií nebo se jim snaží zabránit.

Pracují v nepřetržitém provozu, musí splňovat vysoké nároky na odborné znalosti, praktické dovednosti a prokazovat velkou zodpovědnost. Denně vidí bolest a utrpení lidí, smrt. Typickou zátěž představuje práce v časové tísni, v emočně vypjatých situacích, v různých prostředích a nepříznivých klimatických podmínkách s nutností improvizovat, to vše často za přihlížení veřejnosti.

Nutno poznamenat, že na takovou zátěž jsou hasiči školeni, berou ji jako součást své práce. Na co ale už tak připraveni nejsou a co může přerůst nad rámec zvladatelné zátěže?

Jsou to krizové situace, jako například neúspěšný zásah u rodinného příslušníka, kamaráda, kolegy nebo dítěte, vlastní zranění při zásahu, nasazení u mimořádných událostí velkého rozsahu. Pokud jsou s takovou situací konfrontováni, musí se se svými pocity následně vyrovnat sami nebo za pomoci kolegů, nejužší rodiny i dalších příbuzných a přátel. Faktem je, že mnozí mají zažitou povinnost, že musí být za každé situace silní a že projev emocí, by byl to známkou jejich slabosti.

Nepřipouštějí si, že tyto kumulované stresy, zvláště nesprávně zpracované, mohou způsobovat různé problémy od snížení výkonnosti, psychosomatických potíží, posttraumatické stresové reakce, syndromu profesního vyhoření až po profesní selhání a závislosti.[36]

Z těchto důvodů jsem se rozhodla v rámci zpracování své diplomové práce zjistit, zda sami hasiči považují své povolání za zaměstnání nebo naopak za poslání, v jaké situaci se

cítí nejvíce ohrožení a má-li jejich zaměstnání dopad na osobní život, rodinu. Zvyšuje délka služby prožívání profesní zátěže? Mohou se v náročné životní situaci spolehnout na své spolupracovníky, zaměstnavatele nebo popřípadě odborovou organizaci či svou nadaci? Které situace jsou komunikačně nejnáročnější? Jak jsou vnímány veřejností?

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 INTEGROVANÝ ZÁCHRANNÝ SYSTÉM

Integrovaný záchranný systém (IZS) vznikl z potřeby společného postupu různých subjektů při záchranných a likvidačních pracích, zejména rozsáhlých.

Nejde o instituci, nýbrž o spolupracující součinnostní systém. Nevytvářejí se nové orgány, využívá se stávajících složek, které jsou legislativně stanoveny a mají vlastní síly a prostředky. Jde o to, aby se promyšlenou a plánovanou spoluprací zabezpečilo, že veškeré přiměřené možné zdroje (síly a prostředky), které je třeba při záchranných a likvidačních pracích použít, budou použity správně a včas.[12]

IZS je budován na základě platné národní legislativy. Základním právním předpisem pro integrovaný záchranný systém je zákon 239/2000 sb., o *integrovaném záchranném systému*. Vychází z usnesení vlády z roku 1993, které stanovilo třináct hlavních zásad budování tohoto systému.[6]

Prováděcími předpisy zákona o integrovaném záchranném systému je vyhláška 328/2001 Sb., o *některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému* ve znění vyhlášky 429/2003 Sb., a nařízení vlády 463/2000 Sb., o *stanovení pravidel zapojování do mezinárodních záchranných operací, poskytování a přijímání humanitární pomoci a náhrad výdajů vynakládaných právníky osobami a podnikajícími fyzickými osobami na ochranu obyvatelstva*. [13]

Zákonem jsou definovány všechny složky IZS. Jsou rozděleny na **základní a ostatní**.

Základními složkami IZS jsou:

- Hasičský záchranný sbor ČR a jednotky požární ochrany
- Policie ČR
- Zdravotnická záchranná služba

Základní složky zajišťují nepřetržitou pohotovost pro příjem ohlášení vzniku mimořádné události, její vyhodnocení a neodkladný zásah v místě události. Za tímto účelem rozmístí síly a prostředky po celém území České republiky.[12]

Ostatní složky jsou:

- Český červený kříž
- Svaz kynologů
- Vodní záchranná služba

- Báňská záchranná služba
- Horská služba
- Havarijní služby jednotlivých rezortů
- Odborná zdravotnická zařízení na úrovni fakultních nemocnic pro poskytování specializované péče obyvatelstvu - v době krizových stavů

Tyto složky jsou povolávány podle povahy mimořádné události na základě jejich možností zasáhnout a pravomocí, které jim dávají právní předpisy.

Počítá se také se zapojením vybraných jednotek Armády ČR.[13]

1.1 Hasičský záchranný sbor

Hasičský záchranný sbor České republiky je základním pilířem pomoci v mimořádných situacích. Za přelom lze považovat rok 2000, kdy Parlament České republiky přijal zákon č.237/2000 Sb., o požární ochraně, zákon č.238/2000 Sb., o hasičském záchranném sboru, zákon 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a zákon 240/2000 Sb., o krizovém řízení.[6]

1.1.1 Historie

Dějiny lidské společnosti jsou odedávna spjaté s využíváním ohně a vody. Postupující civilizace oheň používala nejen k vyhřívání příbytků a přípravě potravy, ale i při výrobě nástrojů.

Neopatrností při zacházení s ohněm nebo vlivem nepříznivého počasí se z dobrého pomocníka stal zlý pán. Oheň dovedl v krátkém čase zničit dlouho budovaná obydlí a prostředky obživy. Lidé se učili bojovat s ohněm a způsob ochrany před tímto živlem souvisel s úrovní vědění a techniky. Přesto, že boj s požáry byl dobře organizován ve starověkém Egyptě, Řecku i v Římské říši a vynález stříkačky pochází z období před naším letopočtem, další dlouhá staletí nepřispěla k jeho zefektivnění.

Uplatňovala se pouze pasivní opatření k zamezení šíření ohně: bourání dřevěných staveb nebo slaměných střech nacházejících se ve směru větru, polévání ohně vodou, později přibýlo nařízení stavět zděné komíny a zavádění hlásné služby. To byl zrod organizace

hasičstva a soustředování hasičů do spolků, nejčastěji se sv. Floriánem ve spolkovém znaku.[18]

Svatý Florián se narodil v polovině 3. století na území dnešního Rakouska, byl plukovníkem římského vojska v Cannabiace (dnešní dolnorakouská obec Zeiselmauer)

a správcem římské provincie Noricum nedaleko města Enns. Když byla odhalena jeho křesťanská víra, 4. května 304 byl s mlýnským kamenem na krku vhozen do řeky Enns. Pohřben byl v Linci a později byly jeho ostatky převezeny do Říma.

Zobrazován je jako římský voják, který lije vodu na hořící dům, a je uctíván jako patron hasičů, kominíků a zedníků. V původním smyslu se však jednalo o „hašení“ lidské zloby a nenávisti.

Tradice hasičských spolků sahá do středověku, kdy se ve městech organizovaly městské požární sbory.

Později byla požární ochrana prováděna v rámci cechů, přičemž vznikaly měšťanské hasičské sbory.

Povinnosti jednotlivých cechů upravovaly statuty. Například statut města Košice z roku 1732 prikazoval: manipulace se stříkačkami byla svěřena klempířům, hodinářům, puškařům a mědikovcům, naplnit stříkačky vodou měli bednáři, soustružníci, malíři

a pekaři v součinnosti s okolním obyvatelstvem, za dostatek vody na místě požáru zodpovídali holiči, štětkáři, knihaři, krejčí, mydláři, čalouníci a hrnčíři spolu

s obyvatelstvem, zacházením se žebříky a háky byli pověřeni stolaři a koláři. Organizované dobrovolné hasičské hnutí se na území dnešních Čech a Moravy začalo formovat

v polovině 19. století, když jako vůbec první vznikl německý Sbor dobrovolných hasičů

v Zákupěch na Českolipsku v roce 1854. O deset let později byl ve Velvarech v okrese Kladno založen první ryze český hasičský sbor.[43]

Na Slovensku nejstarší známý hasičský sbor vznikl v Prešově v roce 1847, první dobrovolné hasičské sbory byly založené v roce 1868 v Trnavě a Bratislavě. Po zrušení cechu v Uhersku (1872) nabyla stará i nově založená sdružení podobu dobrovolných měšťanských požárních spolků. V českých zemích i na Slovensku hlavní zodpovědnost za hašení požárů od poloviny 19. století až do druhé světové války nesly dobrovolné hasičské sbory měst a obcí. První placený hasičský sbor na českém území byl založen v Praze roku

1853. První profesionální závodní hasičský sbor začal pracovat v roce 1882 v továrně Fridricha Pollaka ve Fulneku.

V prvních letech 20. století vidíme snahu o zvyšování odborné úrovně hasičů, podpořené zaváděním stále vyspělejší techniky.

Po vzniku samostatného Československa v roce 1918 veřejné požární jednotky z povolání byly jen v některých větších městech. Jejich činnost se řídila ještě předpisy z dob Rakousko-Uherska (zemský zákon z roku 1876) a zodpovědnost za hašení požárů byla přenášena na dobrovolné hasičské sbory, hlavně v menších městech a obcích.

V prosinci 1919 se v Brně konal ustavující sjezd Svazu československého hasičstva, na kterém se sjednotily zemské hasičské jednoty z Čech, Moravy a Slezska. Slovenští hasiči v té době byli organizováni v rámci Uherského hasičského svazu a Zemská hasičská jednota na Slovensku byla založena až na celostátním sjezdu čs. hasičů v Trenčíně v srpnu 1922. Od dvacátých let minulého století je zřetelný i prudší nástup automobilových stříkaček a hasičské techniky všeobecně, zejména ve velkých městech.

Profesionální sbory se zakládaly ve velkých nebo speciálně zaměřených továrnách:

v Explosii Semtín a ve Spolku pro chemickou a hutní výrobu Rybitví v roce 1923,

ve Škodových závodech v Plzni a ve Strojárnách Polička v roce 1926, v Adamovských strojárnách v roce 1934, v Baťových závodech ve Zlíně v roce 1940, o rok později

v Železárnách Vítkovice a v roce 1942 v Železárnách Kunčice a v ČKD Hradec Králové.

V letech druhé světové války se hasičská legislativa upravovala podle německých zákonů: v protektorátu Čechy a Morava byla zavedena tzv. požární policie, na Slovensku fungovala nejdříve Krajská hasičská jednota na Slovensku, v roce 1942 přejmenovaná na Slovenský hasičský svaz. Po osvobození se v říjnu 1945 v Praze konala ustavující schůze obnoveného Svazu československého hasičstva. Následující politické změny vyvolaly budování hasičstva na principech vojensky organizované složky, přičemž výkonnými jednotkami požární ochrany se staly veřejné a závodní jednotky PO. Požární ochrana byla zařazena do působnosti ministerstva vnitra.

V průběhu 50. let byly přijaty tři zásadní zákony, a to zákon č. 62/1950 Sb., o ochraně před požáry a jinými živelnými pohromami, zákon č. 35/1953 Sb., o státním požárním dozoru (podle něho se od ledna 1954 namísto označení „hasič“ zavedl podle sovětského vzoru název „požárník“), a zákon č. 18/1956 Sb., o požární ochraně. V 60. letech byly založeny

i odborné školy požární ochrany (střední škola v Berouně, přestěhovaná do Frýdku-Místku, katedra PO v rámci Vysoké školy báňské v Ostravě; na Slovensku střední škola v Žilíně od roku 1970) a v souvislosti s federativním uspořádáním státu byly od roku 1969 vytvořeny Hlavní správy požární ochrany ministerstva vnitra ČSR a MV SSR.[44]

V průběhu 70. let se začal měnit podíl jednotek PO ze zásahů při požárech ve prospěch technických zásahů při živelních pohromách, dopravních nehodách, při odstraňování různých překážek, vyprošťování lidí a podobně. Tomuto trendu byl přizpůsoben i zákon o požární ochraně z roku 1985 a konstituování Hasičského záchranného sboru ČR (HZS ČR) v roce 1995. Od roku 2001 došlo ke sloučení HZS ČR s Hlavním úřadem civilní ochrany a hasiči mají rozhodující podíl při likvidaci průmyslových havárií a živelních katastrof, jakož i při vykonávání záchranných a likvidačních prací při mimořádných událostech. HZS ČR je koordinátorem integrovaného záchranného systému, který sdružuje všechny záchranné složky.[18]

1.1.2 Organizace a zřizování jednotek

Jednotkou se v organizačním řízení rozumí organizovaný útvar zřízený v souladu s vnitřní hierarchií a dělbou práce tvořený hasiči, vybavený požární technikou (automobily) a věcnými prostředky (výstroj hasičů, nástroje, agregáty, apod.) pod vedením velitele jednotky.

Druh jednotky – odvozuje se od zřizovatele jednotky a od pracovně právních vztahů hasičů při výkonu služby v jednotce ke zřizovateli v souladu s právním předpisem.

Jednotka HZS podniku – jednotka zřízená za podmínek uvedených v právním předpisu, kde výkon služby vykonávají zaměstnanci právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby (dále jen „podnik“) jako svoje zaměstnání.

Jednotka SDH podniku -kde výkon služby vykonávají zaměstnanci podniku, zpravidla mimo svoje zaměstnání (pracovní poměr).

Jednotka SDH obce – zpravidla jako organizační složka obce, kde výkon služby vykonávají dobrovolně členové jednotky SDH, kteří mají s obcí uzavřen pracovně právní vztah nebo jinou smlouvu o členství v jednotce.

Požární hlídka – organizovaný útvar se statusem jednotky.

Hasič – zaměstnanec vykonávající službu v jednotce HZS podniku jako svoje zaměstnání, člen jednotky SDH obce, člen jednotky SDH podniku nebo člen zařazený v požární hlídce.

Velitel jednotky – je ustanoven zřizovatelem jednotky určitého druhu jednotky, odpovídá

za výkon služby. V souladu s vnitřní organizací jednotky je velitelem jednotky také velitel čety, velitel družstva nebo vedoucí skupiny, také v operačním řízení určený velitel pro hasiče daného druhu jednotky, popř. v odřadu složeného z několika druhů jednotek.[4]

Jednotka je charakterizována:

- *velikostí*, která je vyjádřena počtem hasičů v ní,
- *kategorií*, která v návaznosti na druh jednotky vyjadřuje operační působnost pro použití k zásahům, a to zejména pro svého zřizovatele (podnik, obec), tzn. *místní působnost* nebo pro použití na větším území než na území svého zřizovatele, tzn. *územní působnost*; součástí operační působnosti je také stanovená doba pro výjezd jednotky z místa dislokace k zásahu,
- *taktickou hodnotou*, což je schopnost provádět určitý rozsah činností odpovídající velikosti

jednotky a jejímu vybavení požární technikou a věcnými prostředky, např. počet nasazených proudů k hašení.

Kategorie jednotek

a) *s územní působností* zasahující i mimo území svého zřizovatele

- **JPO I** - jednotka hasičského záchranného sboru kraje (dále jen „HZS kraje“), s územní působností zpravidla do 20 minut jízdy z místa dislokace a dobou výjezdu jednotky od vyhlášení poplachu do 2 minut,
- **JPO II** - jednotka SDH obce, s územní působností zpravidla do 10 minut jízdy z místa dislokace, která zabezpečuje jeden (JPO II/1) nebo dva (JPO II/2) výjezdy družstva minimálně o zmenšeném početním stavu a zřizuje se ve vybrané obci s počtem obyvatel zpravidla nad 1000 a dobou výjezdu jednotky od vyhlášení poplachu do 5 minut,
- **JPO III** - jednotka SDH obce s územní působností zpravidla do 10 minut jízdy z místa dislokace, která zabezpečuje jeden (JPO III/1) nebo dva (JPO III/2) výjezdy družstva minimálně o zmenšeném početním stavu a zřizuje se ve vybrané obci s počtem obyvatel zpravidla nad 1000 a dobou výjezdu jednotky od vyhlášení poplachu do 10 minut,

b) *s místní působností* zasahující zejména na území zejména svého zřizovatele, pokud není v případě rozsáhlých mimořádných událostí požadován výjezd jednotky jinam v souladu s právním předpisem.

- **JPO IV** - jednotka HZS podniku,
- **JPO V** - jednotka SDH obce s působností zpravidla pro území obce, která ji zřizuje,

- **JPO VI** - jednotka SDH podniku,
- **JPO N** - jednotka SDH obce nebo podniku, která není zařazena do plošného pokrytí území kraje jednotkami. Požadavky na tuto jednotku jsou stejné jako u jednotky kategorie JPO V. Nezařazena do plošného pokrytí je také požární hlídka.

Jednotka SDH vybrané obce - je jednotka SDH obce kategorie JPO II nebo JPO III. Může to být ve zvláštním případě také jiná jednotka SDH obce (popř. požární hlídka), která na výzvu operačního a informačního střediska (dále jen „OPIS“) HZS kraje zasáhla mimo územní obvod obce, která ji zřídila, nebo obcí, které ji zřídily na základě smlouvy o sdružení.[29]

Trvalé místo dislokace jednotky se nazývá

- **požární (hasičská) stanice** - objekt a související prostory určené pro nepřetržitý výkon služby hasičů zařazených v jednotce HZS kraje nebo jednotce HZS podniku a určené pro požární techniku a věcné prostředky požární ochrany,
- **požární (hasičská) zbrojnice** - objekt a související prostory určené pro výkon služby hasičů zařazených v jednotce SDH obce nebo jednotce SDH podniku a určené pro požární techniku a věcné prostředky požární ochrany.[14]

Úkoly jednotek

Jednotka plní následující základní úkoly:

- a) *požární zásah* podle příslušné dokumentace požární ochrany nebo při soustředění a nasazování sil a prostředků; požární zásah je činnost, která směřuje nejprve k lokalizaci a pak k likvidaci požáru, kdy je ukončeno nežádoucí hoření,
- b) *záchranné práce* při živelních pohromách a jiných mimořádných událostech (dále jen „mimořádné události“); obsahem záchranných prací jednotek je při mimořádných událostech odvrácení nebo omezení bezprostředního působení rizik vzniklých mimořádnou událostí a vedoucí k přerušení jejich příčin, zejména ve vztahu k ohrožení života, zdraví, majetku nebo životního prostředí,
- c) *na úseku ochrany obyvatelstva*; zejména se podílí na těchto činnostech:
 1. evakuaci obyvatel,
 2. označování oblastí s výskytem nebezpečných látek,
 3. varování obyvatel,
 4. dekontaminaci postižených obyvatel nebo majetku,
 5. humanitární pomoci obyvatelstvu a zajištění podmínek pro jeho nouzové přežití,
- d) *podává neprodleně zprávy o svém výjezdu a zásahu* územně příslušnému operačnímu

a informačnímu středisku HZS kraje.[15]

1.2 Funkce hasičů

Hasičský záchranný sbor České republiky rozlišuje hasiče podle absolvovaných kurzů odbornosti, počtu odsloužených let a podle stupně vzdělání. Prvním a též základním stupněm je funkce - hasič, která je udělena po absolvování nástupního odborného výcviku. Po absolvování nástupního odborného výcviku následují další kurzy typu strojník, velitel družstva, hasič – technik chemické služby nebo chemik.

1.2.1 Hasič

Hasič musí mít prokazatelně potřebné znalosti a dovednosti, aby mohl plnit standardní úkoly stanovené jednotkám PO a bezpečně zvládal typické činnosti výkonu služby hasiče samostatně i v družstvu. Standardními úkoly se rozumí provádění zásahů za normální i ztížené situace, provádění záchranných prací při živelných pohromách a mimořádných událostech.

1.2.2 Strojník

Strojník svou odbornou způsobilost prokazuje při ustanovení do funkce. Odpovídá za udržování mobilní požární techniky v akceschopném stavu. Vede dokumentaci provozu požární techniky (výkaz jízd, spotřeba PHM, zásoby PHM a olejů atd.). Řidič požárního automobilu se zvláštním výstražným zařízením absolvuje během následujícího týdne v rámci odborné přípravy kondiční jízdu o délce nejméně 10 km bez použití zvláštního výstražného zařízení, pokud v průběhu čtyř týdnů neřídil požární automobil určený pro výjezd k zásahu nebo jiné motorové vozidlo stejné nebo vyšší hmotnostní kategorie. Při výkonu služby nosí stejnokroj, kterým je pracovní uniforma s úpravou pro nošení funkčního označení. Zúčastňuje se odborné přípravy k získání odborné způsobilosti nebo prodloužení platnosti osvědčení o odborné způsobilosti.

1.2.3 Velitel družstva

Velitel družstva musí mít potřebné znalosti nejen pro funkci velitele družstva, ale také musí mít potřebné znalosti a dovednosti pro vedení a řízení činnosti družstva při plnění standardních úkolů stanovených jednotkám PO, včetně organizace a provádění odborné

přípravy družstva. Dalšími dovednostmi jsou řízení zásahu jednotek PO a koordinace složek IZS při zásahu.

1.2.4 Hasič – technik chemické služby

Hasič – technik chemické služby musí mít potřebné znalosti a dovednosti stanovené pro funkci hasič a musí absolvovat kurz „Chemická služba“ a v závislosti na předurčenosti jednotky PO, v níž je zařazen, je absolventem dalších specializačních kurzů a odborně zaměřených, např. „Radiální ochrana“, „Dekontaminace hasičů“, „Zásady zásahu v prostoru kontaminovaném bojovými chemickými látkami“.

1.2.5 Chemik

Chemik musí mít středoškolské nebo úplné střední odborné vzdělání chemického směru nebo vysokoškolské vzdělání chemického nebo technického směru a musí mít potřebné znalosti a dovednosti stanovené pro tuto funkci. Funkce chemika je stanovena pro opěrné body HZS ČR předurčené k likvidaci nebezpečných látek. Chemik musí absolvovat kurz „Radiální ochrana“, „Dekontaminace, monitorování a odběr vzorků nebezpečných chemických látek“ a také „Dekontaminace hasičů“.[4]

1.2.6 Družstvo

Družstvo se skládá z velitele a dalších pěti osob. Družstvo o sníženém počtu členů se skládá z velitele a dalších tří osob. Skupinu tvoří vedoucí skupiny a nejméně 1 hasič. Četa se skládá z velitele čety a dvou a více družstev. Odřad se skládá z velitele odřadu, dále z čet, družstev nebo skupin jednoho nebo několika druhů jednotek. Jednotky hasičského záchranného sboru kraje jsou na území kraje dislokovány na centrálních stanicích a pobočných stanicích. Základní početní stavy a minimální vybavení vybranou požární technikou jednotek určuje právní předpis.[29]

2 PODMÍNKY VÝKONU SLUŽBY

Výkon služby příslušníků, zaměstnanců podniků a osob vykonávajících službu v dobrovolné jednotce jako svoje zaměstnání je organizován na stanicích ve směně tak, aby po dobu 24 hodin byla zajištěna akceschopnost jednotky v souladu se zákonem o požární ochraně. Při výkonu služby hasiči nosí stejnokroj v jednotné úpravě výstrojních součástí, kterou určí velitel jednotky. Stejnokroj musí být čistý a nepoškozený.[29]

Střídání směn hasičů z povolání se provádí při současné přítomnosti hasičů, kteří službu končí a kteří do služby nastupují. Při střídání směn si hasiči z povolání vzájemně předají úkoly, požární techniku, věcné prostředky požární ochrany a další prostředky potřebné pro výkon služby. Velitel jednotky provede kontrolu, zda hasiči z povolání nastupující směnu jsou na výkon služby dostatečně připraveni a upřesní jejich organizační zařazení.

Hasiči z povolání nastupující směnu upozorní velitele jednotky na všechny skutečnosti, které by mohly nepříznivě ovlivnit výkon služby včetně své případné nepřipravenosti na výkon služby. O nedostacích a závadách zjištěných při předání služby, které nebyly ihned odstraněny, provádí velitel jednotky záznam ve strážní knize, včetně záznamu o přijatých opatřeních. Nemůže-li jednotka po dobu výkonu služby ve směně nepřetržitě udržet akceschopnost, velitel jednotky to bezodkladně oznámí operačnímu středisku.[5]

2.1 Operační řízení

Operační řízení jednotky požární ochrany nastává za situace, kdy je na stanici nahlášena událost, která směřuje ke zdolávání požárů a provádění záchranných prací při živelních pohromách a jiných mimořádných událostech.

2.1.1 Vyhlášení poplachu

Vyhlášení poplachu jednotkám určeným k zásahu požárním poplachovým plánem kraje zabezpečují operační střediska nebo jiná místa určená k vyhlášení požárního poplachu. Poplach se vyhláší akustickými prostředky, prostředky telefonního a rádiového spojení nebo světelným signálem. Po vyhlášení poplachu se hasiči co nejrychleji dostaví do místa předem určeného velitelem jednotky, kde se připraví k výjezdu na místo zásahu.

2.1.2 Výjezd jednotky

Jednotky k výjezdu vysílá operační středisko, zřízené pro území, kde má být

zásah uskutečněn, nebo operační středisko, které převezme zásah do své působnosti.

Při vyhlášení poplachu vyjíždějí z místa své dislokace nejpozději:

- do 2 minut jednotky složené výlučně z hasičů z povolání,
- do 10 minut jednotky složené výlučně z hasičů, kteří nevykonávají službu v jednotce jako své zaměstnání,
- do 5 minut jednotky složené z hasičů z povolání a z členů, kterým byla určena pracovní pohotovost mimo pracoviště.

Pro výjezd jednotek dislokovaných v prostoru letiště platí časové limity uvedené výše, pokud mezinárodní smlouvy, kterými je Česká republika vázána, nestanoví jinak.[24]

2.1.3 Doprava na místo zásahu

V případech, kdy není určena příslušným operačním střediskem trasa dopravy, určí ji velitel jednotky tak, aby trvala co nejkratší dobu. Při dopravě na místo zásahu se použijí zvláštní výstražná zařízení. Znemožní-li dopravu jednotky na místo zásahu porucha, nehoda, nesjízdnost komunikace nebo jiné závažné okolnosti, oznámí velitel jednotky

tuto skutečnost příslušnému operačnímu středisku. Příslušné operační středisko rozhodne o dalším postupu. Zjistí-li jednotka během dopravy na místo zásahu ještě další požár nebo mimořádnou událost než ty, které byly ohlášeny, oznámí velitel jednotky tuto skutečnost příslušnému operačnímu středisku. Příslušné operační středisko určí, na kterém místě zasáhne jednotka nejdříve. To platí i v případě, dozví-li se příslušné operační středisko o dalším požáru nebo mimořádné události z jiného zdroje než od velitele jednotky. Jestliže velitel jednotky nemá možnost další požár nebo mimořádnou událost příslušnému operačnímu středisku oznámit, o tom, kde jednotka zasáhne nejdříve, rozhodne sám.

2.1.4 Průzkum

Cílem průzkumu na místě zásahu je zjistit:

- zda jsou ohroženy osoby, zvířata a majetek,
- rozsah požáru, způsob a směry jeho šíření a druh hořících materiálů nebo rozsah účinků mimořádné události,

- přítomnost nebezpečných látek a předmětů, které mohou nepříznivě ovlivnit průběh zásahu,
- terénní a jiné podmínky významné pro použití požární techniky a věcných prostředků požární ochrany.

Průzkum na místě zásahu provádí:

- velitel zásahu a nejméně 1 hasič,
- průzkumná skupina, kterou tvoří nejméně 2 hasiči,
- celá jednotka

O tom, kdo provede průzkum, rozhodne velitel zásahu. Provádí-li průzkum průzkumná skupina, velitel zásahu určí jejího velitele, který odpovídá za činnost průzkumné skupiny a výsledky průzkumu.[4]

2.1.5 Záchrana osob, zvířat a majetku

Při zásahu má záchrana osob přednost před záchranou zvířat a majetku. Cílem činnosti jednotky při záchraně osob a zvířat je odstranění bezprostředního ohrožení jejich života. Velitel zásahu je oprávněn na nezbytnou dobu záchranu osob, zvířat nebo majetku přerušit v případě, kdy již nelze, ani přes vynaložení všech dostupných sil a prostředků, osoby, zvířata nebo majetek zachránit anebo stanoví pokračování v zásahu tak, aby bezprostředně nedošlo k ohrožení života zasahujících hasičů.

2.1.6 Střídání hasičů při zásahu

Střídání hasičů při zásahu se provádí podle rozhodnutí velitele zásahu tak, aby nedošlo k ohrožení jejich zdraví a také k přerušení zásahu.

2.1.7 Předání místa zásahu

Pokud je nutné zabezpečit dohled nad místem, kde jednotky zasahovaly, provede velitel zásahu předání místa zásahu vlastníku nebo jiné oprávněné osobě. Pokud tak nelze ihned učinit, velitel zásahu zabezpečí po dobu hrozícího nebezpečí dohled nad místem zásahu. Předání místa zásahu se provádí písemně.[6]

2.2 Nebezpečí související se zásahovou činností hasičů

Zásah patří k nebezpečným činnostem. Pro činnost hasičů nelze vypracovat jednoznačné postupy, a proto jsou vypracovány metodické návody formou tzv. Metodických listů, které

jsou vydávány Generálním ředitelstvím hasičského záchranného sboru MV ČR. Dále uvedená nebezpečí je nutné považovat pouze za část nebezpečí, která mohou ohrozit zasahující hasiče, a to samostatně nebo v kumulaci.[14]

2.2.1 Ztráta orientace

Nebezpečí ztráty orientace má za následek ztížení všech činností, které provádějí hasiči při zásahu, to je při průzkumu, provedení záchrany nebo evakuace osob, dále znesnadňuje postup i ústup hasičů a zhoršuje účinnost zásahu. Ve svém důsledku může vyvolat nejistotu u zasahujících hasičů, paniku u ohrožených osob i zvířat a může být příčinou mnoha úrazů.

Ztrátu orientace způsobují tyto důvody:

- špatná nebo nulová viditelnost pro vývin kouře,
- členitost objektů, prostorů a terénů a jejich neznalost, přerušení osvětlení objektů včetně zásahových a evakuačních cest, komunikací, evakuačních a požárních výtahů,
- selhání nouzového osvětlení nebo selhání osvětlovací techniky hasičů,
- nečitelnost označení únikových cest,
- intenzivní plamenné hoření,
- destrukce stavebních konstrukcí a technologií,
- zvířený prach v důsledku výbuchu nebo činnosti jednotek,
- zneprůhlednění zorníků ochranných masek a ochranných oděvů,
- neprůhlednost a zkalení vody ve vodních tocích a nádržích při práci pod vodní hladinou,
- hustá mlha, vánice, hustý déšť.[14]

2.2.2 Opaření

Nebezpečí opaření lze očekávat v místech s výskytem kapalin a současně se zvýšenou teplotou. Toto nebezpečí vzniká také při hašení požáru vodou, kdy voda dopadá na horký povrch konstrukcí a různých materiálů. Při odpaření jednoho litru vody se vytvoří asi 1 700 litrů vodní páry, která převyšuje teplotu 100°C. S horkou vodou a párou, a tedy nebezpečím opaření se můžeme setkat v objektech, kde se toto medium používá, zejména v teplárnách, ve výměňkových stanicích, elektrárnách a chemickém průmyslu.

2.2.3 Poleptání

Tato poranění vznikají působením chemikálií buď přímo anebo v interakci s dalšími látkami (voda, pot...). Poranění může být různé svou hloubkou a rozsahem. Většina takovýchto poranění vyžaduje lékařské ošetření. K nebezpečí poleptání chemickými látkami může dojít v prostorech, kde se zpracovávají, používají a skladují především kyseliny a louhy. Jedná se zejména o objekty chemického průmyslu, laboratoře, sklady chemikálií, akumulátorovny apod. Chemické (žiravé) látky reagují s okolními látkami a mohou s nimi bouřlivě reagovat. Mohou to být také látky hořlavé anebo hoření podporující, jedovaté, radioaktivní a látky s oxidačními vlastnostmi. Vstupy do prostorů, kde se takovéto látky vyskytují, se musí označit výstražnými tabulkami.

2.2.4 Infekce

Na místě zásahu se mohou vyskytovat zdroje infekcí, které mohou být přeneseny na zasahující hasiče. Některá takto onemocnění se projeví okamžitě, jiná po uplynutí několika dnů, měsíců až několika let. Infekce je proces, při kterém se choroboplodné mikroorganismy (bakterie, viry, paraziti) dostávají do styku s hostitelským makroorganismem a vyvolávají jeho onemocnění, to znamená, že se zde množí a způsobují nákazu.

Infekce se dělí:

- alimentární infekce (pocházející z potravy),
- vzdušné nákazy bakteriálního a virového původu,
- antropozoonózy (choroby přenosné ze zvířat),
- infekce přenesené do živé tkáně a krevního oběhu.

2.2.5 Pád

Při zásahové činnosti hrozí nebezpečí pádu. Toto riziko souvisí zejména s prostorem, kde je prováděn zásah, ale také s technikou, kterou používá hasič, a dále klimatickými podmínkami na místě. Riziko pádu souvisí s činnostmi ve výškách a nad volnou hloubkou. Za nebezpečný lze považovat každý pád z výšky nad 1,5 metru a pád do nebezpečného prostředí. Riziko pádu je nutné snížit na přijatelnou míru s ohledem na bezpečnost zasahujících hasičů.

Charakteristika a příčiny pádů:

- Ztráta rovnováhy - změnou vlastností povrchu zásahových cest a nástupních ploch hasební látkou nebo povětrnostními vlivy, tlaková vlna, reaktivní síly u proudnic.
- Nedostatečné zajištění - je podceněno nebezpečí pádu, dojde k opomenutí nebo chybám při jištění a zajišťování; což může při zachycení pádu strhnout jistícího nebo znemožnit zachycení pádu.
- Ztráta nervosvalové koordinace - z důvodu vyčerpání.
- Stržení předměty - při rozebírání a odklizení konstrukcí i při manipulaci s předměty za silného větru.
- Povětrnostní vlivy - jedná se o silný, zejména nárazový vítr nebo změnu směru větru, vytváření námrazy na povrchu konstrukcí, na požární technice a věcných prostředcích požární ochrany.
- Ztráta orientace - za snížené viditelnosti (např. při zakouření) v neznámém nebo velmi členitém terénu či objektu. Neoznačené překážky, prohlubně, málo únosné nebo úzké konstrukce na zásahových cestách se mohou stát příčinou pádu.
- Propadnutí - hrozí na konstrukcích s nedostatečnou únosností nebo sníženou únosností vlivem účinků požáru. Zvláště nebezpečné jsou narušené střešní konstrukce a stropy, stohy, sila, zmrzlé vodní plochy, stavby a rekonstrukce.
- Zřícení konstrukcí - při pohybu po narušených či jinak nestabilních konstrukcích nebo při práci na nich. Nebezpečné je rovněž stržení konstrukcí a předmětů, které byly použity jako kotvicí body nebo body postupového jištění.

Nebezpečí pádu zvyšuje malá viditelnost, silný nebo nárazový vítr a kluzký povrch, nesprávná obsluha výškové požární techniky a prostředků pro práci ve výškách.[15]

2.2.6 Ionizující záření

Nebezpečí z ionizujícího záření pramení ze zevního ozáření zářením gama, popálením kůže těla zářením alfa a beta, z možnosti vnější nebo vnitřní kontaminace těla rozptýlenou radioaktivní látkou. Důsledky jsou označovány jako deterministické, nemoc z ozáření. Onemocnění může nastat i po masivní vnitřní kontaminaci radioaktivními látkami. Změny, které vznikají v průběhu let, se nazývají stochastické - nahodilé (pozdní účinky ozáření), představované rakovinou a genetickými následky, jejichž pravděpodobnost je úměrná obdržené dávce.

2.2.7 Podchlazení a omrznutí

Účinek chladu se může na člověku projevit celkově i místně. Podchlazení nastává, poklesne-li tělesná teplota člověka pod 35°C. Pokud poklesne tělesná teplota pod 26°C, je zotavení málo pravděpodobné. Omrznutí může vzniknout povětrnostními vlivy nebo kontaktem s chladnými předměty a je lokální na určité části těla. Na rozsah poškození organismu má vliv vnější teplota, doba působení, únava, hlad nebo ztráta tělesných tekutin. Suchá zima vede ke ztrátě tepla z těla převážně sáláním, ve vlhkém prostředí dochází

k přenosu tepla hlavně vedením a prouděním. Průvan a vítr zvyšují vypařování kapalin, a tak stupňují ztráty tepla z těla ve vlhkém prostředí. Může se stát, že při vnější teplotě kolem + 5°C mohou vzniknout poškození zdraví z chladu, jestliže účinek chladu zvyšuje vliv větru a vlhka.[44]

2.2.8 Zřícení konstrukcí

Zřícení konstrukcí může být zaviněno zejména porušením statické nebo dynamické únosnosti konstrukcí a snížením mechanické pevnosti konstrukčních materiálů staveb nebo technologických zařízení vlivem změny teplot, zvýšeným dynamickým nebo statickým zatížením, porušením celistvosti konstrukcí mimořádnou událostí (např. výbuch) nebo činností člověka. Nelze opomenout ani porušení stability nebo zvýšení zátěže konstrukcí budov nebo technologických zařízení účinky živelních pohrom, jako je např. povodeň, vichřice, zemětřesení, sníh, námraza.

2.2.9 Elektrický proud

Nebezpečí úrazu elektrickým proudem spočívá ve spojení těla se dvěma body, mezi kterými existuje elektrické napětí. Protože elektrické sítě jsou zpravidla uzemněny, stačí k průchodu proudu tělem také dotknutí se neuzemněné fáze. Zasažení těla elektrickým proudem je vždy vážným nebezpečím pro život, protože má zpravidla za následek zástavu srdečního svalu, jeho ochrnutí a přerušení krevního oběhu. Dalším účinkem elektrického proudu jsou popáleniny elektrickým obloukem, ochrnutí části těla, poškození jeho tkání. Pro zajištění spolehlivého provozu výrobních a rozvodných zařízení a k ochraně života, zdraví a majetku osob se stanovuje ochranné pásmo. Ochranné pásmo je vymezeno svislými rovinami po obou stranách elektrického vedení a závisí na velikosti napětí, druhu proudu a druhu zařízení.[15]

2.2.10 Výbuch

Podle podstaty vzniku rozeznáváme výbuch fyzikální a chemický.

Fyzikální výbuch je způsoben změnou fyzikálních parametrů nad povolenou mez, která má za následek zvýšení tlaku uvnitř zařízení na takovou míru, že dojde k destrukci tohoto zařízení (např. parní kotle, tlakové zásobníky a lahve s plyny, uzavřené nádrže a nádoby s hořlavými kapalinami, spreje, apod.). Chemický výbuch je rychle probíhající hoření směsi hořlavé látky s kyslíkem, vzduchem nebo jiným oxidovadlem (např. chlor) provázené rychlým vznikem zplodin hoření nebo tepelného rozkladu a prudkým nárůstem jejich tlaku. Chemickým výbuchem může být explozivní rozklad látky. Podmínkou chemického výbuchu je přítomnost hořlavé látky, oxidačního prostředku a iniciační zdroj. Hořlavá látka s oxidačním prostředkem musí dosáhnout koncentrace mezi dolní a horní mezí výbušnosti.

Výbušné směsi mohou představovat:

- hořlavé plyny, např. acetylen, propan, oxid uhelnatý,
- páry hořlavých kapalin, např. benzin, ředidla, barvy,
- hořlavé prachy, např. dřevný, uhelný, mouka, cukr, hliníkový prach,
- hybridní směsi (plyn s prachem).

Následkem výbuchu může nastat:

- narušení konstrukcí,
- mechanické poškození konstrukcí, zařízení a budov,
- usmrcení a poranění osob, např. ztráta vědomí, poškození sluchu apod.,
- vznik paniky a ztráta orientace osob,
- zasažení nebo poškození nástupních ploch, zásahových a únikových cest,
- poškození věcných prostředků, požární techniky a zařízení požární ochrany,
- vznik, rozšíření nebo i uhašení požáru,
- únik kapalin a plynů z technologického zařízení (např. nádrže, produktovody).[17]

2.2.11 Ohrožení zvířaty

Hasiči se mohou při zásahu dostat do styku se zvířaty, v některých případech zdivočelými nebo handicapovanými. Zvířata, ale i hmyz jsou daleko vnímavější ke všem vlivům okolního prostředí (plameny, kouř, otřesy, hluk), dokáží instinktivně a značně rychleji než člověk reagovat, což může být pro lidi varováním, ale i nebezpečím. Chování zvířat může

vést k jejich zpanikaření, zdivočení, zvýšení agresivity, seskupování a ztížení ovladatelnosti.

Změnily se technologie chovu hospodářských zvířat a ve větší míře také rozšířil chov v bytech, a to i zvířat exotických.

Problémy přináší i divoce žijící hmyz (včely, sršni, vosy), kdy při napadení člověka dochází k výskytu alergických reakcí, které mohou ohrožovat život.[44]

2.3 Faktory snižující pracovní a odborný potenciál hasiče – zátěž

Žijeme ve složité, technicky, organizačně i sociálně náročné době. Uvedené konstatování platí obecně. Tím víc platí pro profese a povolání plnící náročné úkoly ochrany zdraví a majetku občanů našeho státu.

2.3.1 Stres - jeho vznik, expozice a charakter

Při činnosti hasiče se generuje psychická zátěž z následujících faktorů:

- Tempa práce a množství informací, které vyvolávají časový tlak.
- Odpovědnosti za včasné vyřešení MU, se všemi riziky a včasností operačních a strategických rozhodnutí.
- Problém vnitřního nesouhlasu jednotlivého záchranáře, který generuje nedorozumění nebo nesouhlas s realizovaným postupem v daném okamžiku řešení MU.[9]

Uvedené faktory vyvolávají pocity vnitřního napětí. Neoddělitelnou součástí prožívaného napětí je fyziologická odezva organismu. Americký fyziolog Hans Selye ji nazval stresovou reakcí. Studium problematiky odezvy organismu na zátěž se datuje od osmdesátých let minulého století. Významně jej ovlivnily zejména práce Waltera Cannona a již zmíněného Hanse Selyeho. V současné době není stres chápán jako jednostranně škodlivý důsledek působení zátěže, ale jako proces, ve kterém člověk jedná a reaguje na své okolí. Jedná se v podstatě o normální reakci v nenormální situaci.

Stresová reakce je v podstatě systémová odezva těla (organismu) na vnější nebo vnitřní stresor.[20]

Prvotně probíhají chemické změny v našem vnitřním prostředí. Do krevního oběhu se začne vyplavovat hormon adrenalin, což způsobí:

- Zvýšení tepové frekvence. Zrychlí se transport krve v krevním oběhu a proces okysličování krve v plicích. Tělo se připravuje k akci.
- Dochází k odkrvení zažívacího traktu a podkoží.
- Do krve se uvolňuje cholesterol ke zvýšení energetického potenciálu. Dochází k zahušťování krve, které v případě zranění snižuje krvácivost.
- Zvyšuje se zraková ostrost.
- Narůstá citlivost na zvuky.
- Roste citlivost hmatových zakončení.
- Chlazení povrchu těla se nastavuje na očekávanou zvýšenou zátěž zvýšením potivosti.
- Roste napětí v obličejové části.
- Dochází k roztahování plicních sklípků, které ulehčují dýchání a usnadňují okysličování krve.
- Snižuje se citlivost na bolest vyplavováním endorfinů z hypotalamu do krevního oběhu.

Uvedené změny ve funkci vnitřních orgánů záchranáře systémově sledují zlepšení připravenosti organismu ke zvládnutí očekávané akce. V průběhu civilizačního vývoje se člověk naučil reagovat nejen na očekávanou velkou zátěž, ale reaguje ve stejné systémové odezvě i při malých změnách, jako jsou např. uvědomění si chybného rozhodnutí, kritika vlastní osoby nebo špatná známka ve škole. Přetrvává-li situační připravenost organismu delší dobu, dochází k uvolňování hydrokortizonu, který způsobuje zhoršení celkové dispozice organismu překonávat zátěž. Pro hodnocení průběhu stresové reakce je důležité znát velikost a četnost pozitivních (eustres), i negativních (distres) zátěžových faktorů. Stresovou odezvu organismu může vyvolat nejen psychická, ale i nadměrná fyzická zátěž.

Obecným principem živé přírody je neustálé hledání rovnováhy mezi tlakem vnějšího prostředí a vnitřní aktivitou, tj. prožíváním každého jedince. Tomuto vyvažování říkáme homeostatický princip. Reakce organismu na zátěž probíhá postupně ve fázích, které lze v subjektivním prožívání záchranáře vysledovat. Vyjdeme situačně z rovnováhy organismu v nočních hodinách služby. Rozezní se poplachový zvonek. Akustický signál zvonku vyvolá alarmovou reakci.[9]

V organismu začínají probíhat změny připravující jej na očekávanou zátěž. Změny mají

charakter eustresu tj. kladného nastavení vůči očekávané zátěži. Na příklad u řidičů-strojníků dochází během jedné minuty ke zvýšení tepové frekvence z klidových 70-75 tepů za min. na 130-140 tepů za min. Dochází k nastavení na rezistentní úroveň. Uvolňují se energetické rezervy. Záchranář je připraven k akci. Následně dochází v průběhu řešení MU k jejich odčerpávání až vyčerpání. Přiměřená míra vyčerpání je v práci záchranáře velmi důležitá. Neměla by překročit míru profesionálně přiměřeného vyčerpání, to znamená míru zátěže, na kterou je dlouhodobě připravován ve výcviku. Pokud dojde k jejímu překročení, může dojít k nevratným změnám psycho-fyziologických funkcí. Například svalové křeče nebo nástup neurotických symptomů projevující se v poruchách motoriky (třesy končetin, blokování chůze). Obecně vzato je zvládnání stresu dáno osobností, jejími silnými a slabými stránkami, snahou po seberealizaci i zdravím. Například pozoruhodné je, že se příjemné a milé pocity nekumulují a jdou-li v sekvenci, prožíváme je odděleně. Nepříjemné faktory vedoucí ke stresovým situacím se naopak hromadí či vrství a vedou cestou nahromaděním metabolických substrátů aktivovaných pro zvládnutí jednotlivých dílčích stresů k podlomení odolnosti organismu a jeho nervovému zhroucení. [8]

2.3.2 Vliv stresu na celkový potenciál hasiče

Příroda nás vybavila reakcí na stres. Změny v organismu, na který působí stresor, jsou nespecifickými adaptačními reakcemi. Nespecifické proto, že různé stresory vyvolávají obdobnou nebo stejnou odpověď. Adaptační proto, že se subjekt-záchranář snaží adaptovat, to znamená přizpůsobit se, akceptovat jejich vliv. Z časového průběhu zatěžování stresorem lze odvodit, do jaké míry je postupné snižování intenzity odezvy dáno vyčerpáním nebo adaptací (trénink, výcvik).

Biologická reakce na stres má jediný účel. Poskytnout organismu rychlou možnost bojovat nebo nejde-li to, utéct. Reakce na stres, při které se vyplavuje do krve adrenalin, je velmi krátká, ale velmi energeticky náročná. Po dobu několika sekund si odebírá organismus energii ze zásob. Série rychle po sobě následujících stresových situací tak může způsobit velmi rychlé totální fyzické i duševní vyčerpání. [20]

2.3.3 Působení stresorů podle jejich psychopatologického vlivu.

- Somatické symptomy: bolesti hlavy, závrať, bolesti na hrudi, pocit nedostatku energie, pocení, bolesti ve spodní části zad, bolesti svalů, dechové potíže, pocity na zvracení, „knedlík“ v krku, slabost, tíže v končetinách apod.
- Symptomy nutkavé, zachvacující: potíže s pamětí, úzkost, zmatenost, potíže s „rozhodováním“, zhoršená koncentrace, prázdná hlava, zpomalená činnost ve snaze o perfektnost apod.
- Symptomy podrážděnosti a nepřátelství: nepochopení druhými, pocity ublížení, kritičnost, dráždivost, nekontrolované výbuchy zlosti apod.
- Symptomy deprese: špatná chuť k jídlu, plačtivost, sebeobviňování, pocit samoty, beznaděj, nezájem, ztráta sexuální aktivity, myšlenky na ukončení života apod.

2.3.4 Zdolávání stresu

Stres - co to má být? A právě hasičů se problematika stresu týká velmi významně.

Specifické reakce na stres:

- tělesné: pocení, nevolnost, bušení srdce, svalové křeče, nekoordinované pohyby,
- mentální: snížená koncentrace pozornosti, vybavování informací, pocity viny,
- emoční: smutek, neschopnost pocítit radost, skleslost,
- chování: přehnaná nedůvěra, extrémní mlčenlivost, změněné chování (stravovací, pitné, kuřácké návyky), přehnaná osamělost.

Při náročných zásazích může být zasaženo akutním stresem až 85% nasazených záchranářů. Proto je stále nutné vysvětlovat hasičům, že reakce na stres jsou normální reakce člověka v nenormální situaci. Významně kladně ovlivňuje hladinu zátěže pohovor o náročných prožitcích s kolegy nebo s velitelem. Například hamburští hasiči začali organizovat pracovní semináře o stresu. V tomto směru je a bude důležitá spolupráce velitelů s psychologickou službou HZS ČR, která má problematiku extrémních zátěží obsaženu v jednom ze základních pilířů její práce. Důvod je prostý. Proti jiným náročným pracovním zařazením mají hasiči významně vyšší počet stresogenních faktorů (je jich více jak sto).[8]

2.3.5 Nejvýznamnější stresory v průběhu řešení mimořádné události

- Nedostatek informací

- Časová tíseň
- Strach
- Služba na směny
- Mlčení [20]

2.3.6 Nejvíce zátěžové aspekty práce profesionálního hasiče

1. Mrtvé dítě u zásahu
2. Mrtvá těhotná žena u zásahu
3. Zraněné dítě u zásahu
4. Velké množství dospělých mrtvých
5. Zohavené, znetvořené tělo oběti
6. Zásah s výskytem výbušných látek, předmětů
7. Ohořelé, shořelé tělo oběti
8. Zraněná těhotná žena u zásahu
9. Záchrana osob z hořících budov, prostor
10. Fyzicky velmi náročný zásah
11. Komunikace, spolupráce s lékařskou záchranou službou při zásahu
12. Komunikace s dalšími složkami IZS
13. Komunikace s veliteli na směně
14. Nedostatek výjezdů během jedné směny
15. Otevření bytu na žádost policie ČR
16. Kontakt s kolegy na směně při mimořádných událostech (změně režimu střídání; např. při povodních)
17. Práce s počítačem
18. Fyzická příprava
19. Technická pomoc (padlé stromy, úklid uniklých provozních kapalin atd.)
20. Školení prováděná na stanici v rámci odborné přípravy
21. Kontakt s kolegy na směně v běžném turnusovém režimu
22. Vtipy, naschvály ze strany kolegů na směně[36]

2.4 Krizová komunikace

Krizovou komunikací rozumíme navázání kontaktu v krizových, tedy zvláště vypjatých situacích, za nebezpečných okolností a s osobou, která svým jednáním ohrožuje sebe nebo ostatní. Ne vždy je možné a hlavně účelné použít přímo sílu.

Všechny krizové situace se vyznačují jedním společným rysem: vypadají a často také jsou velmi naléhavé a vypjaté.

Specifika komunikace spočívají zejména v tom, že ve hře jsou často silné emoce, určitou roli hraje i krátkodobost kontaktu a jiné faktory. Zachraňované osoby mohou prožívat bolest, strach, nejistotu, nejrůznější obavy (např. o život a zdraví či svých blízkých). Tyto pocity jsou pro zasažené lidi velmi nepříjemné a zúzkostňující, a tak hledají cestu, jak se jich zbavit nebo je alespoň zmírnit. Do popředí se dostávají potřeby a instinkty, jako např. pud sebezáchovy, pud agresivity, pud péče o potomstvo, potřeba bezpečí či potřeba orientace, rozumění světu, což je nutno při komunikaci a jednání mít na paměti.[33]

2.4.1 Reakce zasažených osob

Jde o fyziologické změny, změny v prožívání a chování do 36 hodin po události

- Podstata: mobilizace rezerv, obrana, ochrana, zachování života
- 2 formy: aktivní reakce (útěk či útok) X pasivní reakce (mrtvý brouk)

Projevy aktivní reakce:

- svalové napětí, třes
- pocení, pocity horka, zrudnutí v obličeji, zrychlení tepu, dechu apod.
- motorický neklid – neúčelné pohyby či činnosti
- výrazná síla, narušení koordinace pohybů – nepřesnosti
- výrazné emoce (hlavně smutek, bolest, zlost), projevy - pláč, křik
- nepřiléhavé emoce – smích v tragické situaci
- výrazná a měnící se mimika
- agresivní a autoagresivní projevy
- nesoustředěnost, těkání pohledem
- zhoršení komunikace, člověk rychleji mluví než myslí, pod vlivem silných emocí může pomaleji chápat, hůře se rozhodovat nebo vystupovat nelogicky
- čas se subjektivně zkracuje
- častější potřeba močit

Projevy pasivní reakce (mrtvý brouk):

- ztuhlost, strnulost, omezení pohybu (event. nemotorný pohyb)
- zblednutí, ledové ruce a nohy
- studený pot, chvění se zimou
- nevýrazná mimika a emoce
- snížení percepce těla až neschopnost cítit tělo (může vést k záměrnému zraňování se ve snaze dosáhnout citlivosti)
- čas se subjektivně prodlužuje
- prožitky derealizace (co se děje, není skutečné) a depersonalizace (neděje se to mě)
- snížená schopnost porozumět, neschopnost navázat oční kontakt (pohled je upřen dovnitř)
- člověk může budít dojem, že je v pohodě, protože se neprojevuje, ničeho se nedomáhá, neobtěžuje nijak okolí
- dále se mohou vyskytovat projevy regrese, ztráta zábran, strach ze zbláznění anebo pocity viny[34]

2.4.2 Komunikačně nejnáročnější situace

- Sebevražedné jednání
- Agresivní a podnapilá osoba
- Osoba pod vlivem návykové látky (drog)
- Osoba duševně nemocná[20]

2.4.3 Obecné zásady krizové komunikace

1. První věcí, na kterou je třeba myslet, když se rozhodneme navázat kontakt v krizové situaci, je zajištění vlastního bezpečí. Je velmi důležité najít si podle možností v daném okamžiku co nejvíc bezpečné postavení, v žádném případě neopomíjet taktické zásady a nepolevovat v ostražitosti. K tomu, abychom mohli smysluplně a uspokojivě vést komunikaci v krizových situacích, je nezbytné mít jasno v tom, kam situaci budeme směřovat a jaký je nejbližší krok, kterého chceme dosáhnout. Chceme získávat čas? Usilujeme, aby se osoba zdržela od nebezpečného jednání? Potřebujeme zjistit, co se vlastně na místě děje? Jedině promyšleným zabráníme tomu, abychom si připadali zmatení a ztracení. Při vytyčování této základní strategie musíme však být realističtí a nechtít příliš rychle

příliš mnoho. Zvolíme si tedy raději zdánlivě menší, ale dosažitelný cíl, např. navázat s osobou kontakt a zdržet ji od spáchání sebevraždy do příjezdu vyjednavče. Pokud budeme příliš ambiciózní a zvolíme si cíl nedosažitelný, například odvrátit duševní poruchu, lehce můžeme propadnout zklamání a pocitu marnosti.

2. Ke každé krizové situaci přistupujeme jako k nové a neděláme urychlené závěry. Snažíme se získat co nejvíce informací a ty, které získáváme, kriticky posuzujeme (Kdo nám tu informaci poskytl? Kdy a co přesně říkal?). Není také vhodné spokojit se s neurčitými výrazy, které znamenají pro každého něco jiného. Slova jako "často", "něco", "velký" apod. si necháme vyjasnit a zpřesnit. Je nezbytné naučit se odlišovat fakta od vlastních názorů, úsudků a předsudků. Pokud se nedaří a zvolená strategie nefunguje, je třeba pružně ji změnit a vyzkoušet něco jiného.
3. K osobě, s níž jednáme, přistupujeme vždy s respektem. Respektovat někoho neznamena souhlasit s ním nebo schvalovat to, co dělá nebo říká. Respektovat druhého člověka znamená jednat s ním slušně, bez urážek a nadřazenosti, uznávat ho jako partnera v komunikaci a dovolit mu zachovat si tvář, aby se necítil poražený či ponížený.
4. Úkolem krizové komunikace není druhého člověka přemoci, ale najít společně s ním řešení vyhovující oběma stranám. Nejvíce úspěšnou strategií chování v krizových situacích je vystupovat jako klidná autorita, silná osobnost, která nebojuje o moc. K tomu nám pomůže nejen vnitřní jistota a přiměřená sebedůvěra, ale také kontrola a nácvik neverbálního sdělení, především tělesného postoje a práce s hlasem.
5. Raději si dáваме pozor na tykání, neboť zdaleka ne každému je příjemné, může nést silný konfrontační potenciál, a to obzvláště u osob s kriminální minulostí a s poruchami sebehodnocení. Pokud však tykání přirozeně vyplyne ze situace, nebo nám ho osoba sama nabídne a my ho přijmeme, může komunikaci velmi usnadnit.[32]

2.4.4 Nevhodný způsob komunikace

Neexistuje přesný návod co říkat, ale na druhou stranu existuje dost přesné doporučení, co neříkat a co nedělat.

1. Nepoučovat - poučování lidem připomíná příkazy a zákazy rodičů a velmi lehce je rozzlobí.
2. Nerozkazovat - tím člověka ponížíme popřípadě nebo dokonce nastartujeme agresi.
3. Nezpochybňovat tvrzení ani osobu - lepší je dát člověku najevo, že nás zajímá jak on, tak jeho verze situace (krizová komunikace není výslech).
4. Nekritizovat - kritika jen zvyšuje napětí.
5. Nejednat povýšenecky a arogantně - to působí spolehlivě jako výzva k boji.
6. Neponižovat osobu, se kterou mluvíme - vyhnout se raději větám typu "Vy mi budete vykat!", autoritu tím nezískáte, jen zavedeme příčinu k vyhrocení již tak dost napjaté situace.
7. Neprokovat a sám nereagovat na výzvy k ústnímu souboji - jen tím zvýšíme napětí.
8. Nesoudit jednání protějšku - účelem je navázat a udržet komunikaci, nikoliv najít viníka (nejedná se o vyšetřování).[21]

3 POSTOJE A CHOVÁNÍ ZÁCHRANÁŘE

Chováním je při práci hasiče rozumíme opakované prokazování přiměřené psychické odolnosti a překonávání překážek. Důležitá je tedy schopnost ovládat se bez nezralého emocionálního výstupního chování. K těmto pozitivním vzorcům výstupního chování patří zejména přiměřené sebehodnocení a schopnost přijímat i negativní hodnocení vlastní práce. Naopak by hasiči neměli mít sklon k nepřiměřenému prožívání zátěže.

Tyto vzorce jsou podmíněny převážně získanými životními zkušenostmi, výchovou a vzděláním.[8]

3.1.1 Tendence k riziku

Podstatou tohoto faktoru je, aby byl jedinec schopen předvídat možné následky dané činnosti. Neměl by mít sklon spoléhat na náhodu, ale naopak si být vědom odpovědnosti za své chování a následky. Psychosomatický stav musí být u jedince celkově vyrovnaný, bez jakýchkoli neurotických symptomů. Příliš opatrní či výrazně riskující jedinci mohou ovlivnit situaci jejich kolegů či záchraňovaných. V prvním případě neschopností správného úsudku, ve druhém nedomyšlením důsledků svého jednání. Tendence k riziku je podmíněna vrozeným temperamentovým základem, ale i životní zkušeností.

3.1.2 Intelektový potenciál a kombinační schopnost

Hasiči musí pohotově zpracovat intelektuální úlohy zahrnující myšlenkové operace výběru, srovnávání jednotlivých prvků operace, záměny informací a následně vše sestavovat do smysluplných řešení.

3.1.3 Ostrost pozorování a smysl pro detail

Jak už z názvu vyplývá, důležité je rozlišit podstatné od nepodstatného, nezabývat se pouze globálním pohledem na věc, ale pohotově dekodovat též přijímané dílčí informace a v neposlední řadě se zajímat o své sociální okolí.

3.1.4 Logické myšlení

Velmi významnou pro práci hasiče je schopnost pohotově tvořit a následně realizovat řetězce myšlenkových operací při hodnocení příčin a zejména následků daného chování. Jednoduše se dá říct, že se u hasičů předpokládá tzv. „zdravý selský rozum“.

3.1.5 Sebevědomí

Sebevědomé vystupování při záchráně spolu s perfektní znalostí ovládaných technických prostředků určených k záchráně včetně taktiky záchrany, to vše působí na zachraňované osoby velice příznivě a hlavně uklidňujícím dojmem. Pokud ohrožené osoby vycítí z nerozhodného chování záchranářů pochybnosti, vznikne problém spojený s nedůvěrou u zachraňovaných osob ke zvolenému způsobu jejich záchrany.

3.1.6 Informace

Dalším důležitým faktorem je ohrožené osoby dostatečně informovat. Nedostatek informací je zdrojem fám a dezinformací, které opět v konečném důsledku budou mít nepříznivý vliv na uskutečnění záchrany zejména možností vzniku paniky. Velitel zásahu by měl stanovit způsob jak ohrožené osoby informovat o blížící se pomoci. To může být podstatné zejména v době příjezdu k zásahu, kde mohou požárem ohrožené osoby například vyskakovat z oken apod. Rovněž hasiči určení k provedení záchrany musí zachraňované s dostatečnou srozumitelností informovat o stanoveném způsobu záchrany, o jeho bezpečnosti a případných dalších skutečnostech v daný okamžik vhodných sdělit.

3.1.7 Opatrnost

Při veškerých prováděných manipulacích s lidmi ve stresujících situacích, za jaké lze záchrany považovat, je nutné postupovat velice opatrně, a to jak z hlediska fyzické manipulace, tak při komunikaci. Neopatrně zvolené slovo může vyvolat nepříznivé reakce zachraňovaných.

Při provádění záchrany je zásadní dbát na bezpečnost všech zúčastněných osob. Záchrana nesmí způsobit zachraňovaným osobám zranění. To by opět mohlo mít negativní důsledek u ostatních čekajících na svou záchrany. Při záchráně vyvstává potřeba používat určené ochranné pomůcky a prostředky. Zachránci musí dbát také na to, aby nemohlo dojít k sebepoškození zachraňovaných (ostré předměty, brýle atd.).

3.1.8 Razance

Při záchráně osob existují situace, kdy nelze z různých důvodů racionálně vysvětlit ohroženým osobám nutnost jejich záchrany (osoby s duševními poruchami, se sníženou schopností vnímání, opojené narkotiky, alkoholem či léky atd.). Takové osoby mohou odmítat svou záchrany, a to i kladením fyzického odporu. V těchto případech je nezbytné

zasáhnout s patřičnou razancí účelově namířenou k provedení úkonů pro záchranu života ohroženého.[20]

3.1.9 Strach

Strach je jednou z nejpřirozenějších vlastností člověka. Člověk se od pradávna bojí. Ukazuje se, že není rozhodující, co v lidech strach vyvolává. To mohou být téměř extrémně rozdílné podněty. Vždy záleží na okolnostech, které na člověka působí. V práci záchranáře existuje mnoho takových faktorů, které mohou vyvolat strach. Strachu se neubráníme, je však důležité udržet si schopnost racionálního jednání. Člověk, jenž má jít pomáhat lidem, kteří již strachu propadli, musí mít dostatek psychických sil, aby byl s to pomoci efektivně. Proto je důležité umět strach objektivně rozpoznat a připustit si jeho přítomnost. Velké problémy mohou nastat zejména u nováčků, kteří ještě samostatně nečelili nebezpečí. V ohrožení pak mohou podléhat panice a přivodit si tak i smrtelná zranění.

Strach je ve své podstatě jednou z nejtlumivějších reakcí. Přes pohotovost k fyzické aktivitě se narušují duševní schopnosti, zhoršuje se zejména orientace v prostoru i v situaci jako celku. To může přivodit vážné komplikace například v řízení zásahu nebo záchranu, ale také při hledání možných cest pro únik apod. Ano, strach jako určitý stimul působí. Má však několik dalších stádií, které již pro racionální práci u zásahu nejsou vhodné. Literatura uvádí následující stádia strachu:

- Žádné vnější projevy změny v chování, racionální překonávání emočních stavů, rychlý návrat schopnosti k práci.
- Mírný stupeň podráždění, bledost líce, třes prstů, končetin až celého těla, vůlí neovladatelný; růst krevního tlaku i tepové frekvence; pocení velkými kapkami na čele a dlaních, pot je lepkavý i páchne. Zde je již vhodné dodat sebedůvěru (povzbudivým slovem, gestem nebo jinou obvyklou formou). Schopnost k práci bývá zachována, někdy je i zvýšená.
- Reaktivní deprese, útlum, pokles schopnosti k práci; těžko ovládnutelný stav. Hrozí vznik neurózy, akutního vyčerpání. Prognóza takového stavu není příliš příznivá.
- Emoční šok s panickou reakcí; vědomí bývá zastřené. Panické reakce se mohou vyskytnout ve dvou hlavních formách:
 1. emoční paralýza - ochromení (strnutí) strachem;
 2. raptus - panické běsnění, zuřivost zaměřená na sebe či na okolí.

Úkolem hasiče je umět se strachem bojovat a naučit se jej ovládat. Jen lidé mentálně narušení neznají strach, a tudíž nemají zábrany, které by vedly patřičným směrem jejich jednání a chování. Je zcela přirozené, že i hasiči si dělají starosti: Jak nebezpečné je to, co dělám? Jak toxický je kouř, ve kterém stojím? Objeví se později následky, o kterých dnes ještě mnoho nevíme? Takových otázek si každý v tísňové situaci klade spoustu. Jako projev strachu lze brát i větší rozvahu starších hasičů majících rodinu, kteří nehodlají příliš riskovat a myslí na své blízké apod. Člověk, který o sobě tvrdí, že nemá strach, buď lže, což je relativně menší problém, nebo nelže, a pak víme, že se jedná o osobu, která je nebezpečná nejen sobě, ale i svému okolí. Takový člověk mezi záchranáře nepatří.

3.1.10 Strach jako fobický projev

Někdy může strach přerůst až do fobických stavů. Ani hasičům se proto tento stav nevyhýbá. Projevují se zejména fobické neurozy, které si hasiči v sobě pěstují po řadu let činnosti. Mezi klasické fobické stavy u hasičů patří obavy z výšek nebo uzavřených prostorů, které se většinou vypěstují postupem času. Není tedy vždy pravdou, že si člověk na nepříjemné situace postupně zvykne. Do jisté míry tomu tak je, ovšem nemůže tomu tak být do nekonečna.

4 BEZPEČNOST PRÁCE

Bezpečnost a ochrana zdraví při práci je u hasiče prvořadá a upravují ji následující právní předpisy:

- Nařízení ministra vnitra č.34/1999
- Nařízení vlády 440/2001 Sb.
- Nařízení vlády 201/2010 Sb.
- Nařízení vlády 495/2001 Sb.
- Nařízení vlády 361/2003 Sb.
- Vyhláška MV 432/2004 Sb.
- Vyhláška 298/2003 Sb.
- Vyhláška 91/1993 Sb.
- Vyhláška 341/2003 Sb.
- Vyhláška 447/2002 Sb.
- Vyhláška 252/2004 Sb.
- Zákon 174/1968 Sb.
- Zákon 309/2006 Sb.
- Zákon 251/2005 Sb.[45]

4.1 Povinnosti hasiče z hlediska bezpečnosti práce v organizačním řízení

Příslušníci pracují na stanicích v organizačním a operačním řízení. Organizační řízení je čas od začátku pracovní doby do chvíle, kdy jednotka vyjíždí k události, v tom případě přechází jednotka do operačního řízení. Toto operační řízení končí návratem jednotky na základnu, opětovným zařazení jednotky do pohotovosti a příslušníci se opět vrací do organizačního řízení.

Příslušníci ve výkonu služby v organizačním řízení mají povinnost dodržovat právní a ostatní předpisy k zajištění bezpečnosti práce a ochrany zdraví při práci a předpisy k zajištění bezpečnosti technických zařízení. [29]

4.1.1 Zásady bezpečného chování na pracovišti

Dalšími povinnostmi příslušníků je dodržovat zásady bezpečného chování na pracovišti a stanovené pracovní postupy, se kterými byly řádně seznámeni, nepožívat alkoholické nápoje a nezneužívat ani jiné omamné prostředky na místech výkonu služby. Dále je nutné

používat při práci osobní ochranné pracovní prostředky a ochranná zařízení, při každé práci udržovat na pracovišti pořádek a čistotu, užívat k chůzi výhradně cesty, vchody a východy k tomu účelu určené, provádět práce na základě pokynu nadřízených nebo s jejich souhlasem. V případě, že nastane pracovní úraz a jsou-li příslušníci svědky tohoto úrazu nebo se o něm dozví neprodleně poskytnou první pomoc. Při závažnějším zranění přivolají nebo zajistí přivolání zdravotnické záchranné služby a nahlásí tuto skutečnost nadřízeným. Ve výkonu služby jsou příslušníci povinni oznamovat svým nadřízeným nedostatky a závady, které by mohly ohrozit bezpečnost a ochranu zdraví při práci a podle svých možností se účastnit na jejich odstraňování. Práce se musí provádět na základě pokynu nadřízených osob nebo s jejich souhlasem. Příslušník je dále povinen nechat si každý úraz ošetřit a ihned nahlásit nadřízenému, při každé práci udržovat čistotu a pořádek na pracovišti, při obsluze strojů a zařízení řídit se pokyny návodu výrobce. Ve výkonu služby v organizačním řízení je příslušníkům zakázáno provádět práce, na které nemají odbornou způsobilost požadovanou pro tuto činnost. Zakázáno je také rozptylovat pozornost ostatních, nemístně žertovat a bez důvodu se pohybovat po pracovištích a komunikacích. Zakáz se také vztahuje na oděvní doplňky nebo předměty jako jsou prsteny, náramky atd., které jsou nošené na těle nebo při sobě, mohou ohrozit zdraví (např. při obsluze strojů a zařízení).[28]

4.2 Zásady bezpečného chování při vyhlášení poplachu

Činnost výjezdové jednotky začíná v okamžiku vyhlášení poplachu, kdy příslušníci směřují k automobilu a odjíždějí z místa její dislokace nebo z místa, kde se v dané chvíli nacházejí se stanovenými silami a prostředky, na určené místo zásahu dle pokynu příslušného operačního střediska nebo velitele jednotky ve stanoveném čase. Při vyhlášení poplachu jsou hasiči povinni ukončit dosavadní činnost tak, aby tím nevzniklo nebezpečí nebo nevznikly škody z přerušené práce (např. úraz elektrickým proudem, opaření, únik látek, havárie obsluhovaného zařízení). Tím se rozumí práce se strojem nebo zařízením toto zařízení nebo stroj vypnout, popřípadě uvést do takového stavu, kdy nemůže představovat další ohrožení a pracovní nástroje odložit tak, aby nemohly být příčinou úrazu.

Pokud dojde k vyhlášení poplachu a na stanici zůstanou hasiči, kteří nevyjíždějí, jsou povinni zkontrolovat zařízení, stroje a nástroje, které zanechali hasiči odjíždějící

k vyhlášenému poplachu. Hasiči, kterým je vyhlášen poplach, jsou povinni se odebrat co nejrychleji na místo, odkud je zahájena příprava k výjezdu.[44]

4.2.1 Příprava hasiče k výjezdu

Příprava hasiče k výjezdu a dopravě obsahuje vybavení stanovenými osobními ochrannými prostředky a věcnými prostředky požární ochrany. Hasič se může dostrojovat při jízdě k zásahu kromě ochranné přilby. Dále příprava obsahuje obsazení požárních automobilů, které jsou pro výjezd určeny. Strojníci požárních automobilů určených k výjezdu zajistí jejich odpojení od vnějších zdrojů (vzduch, elektrická energie) a tyto automobily nastartují. V případě, že je nutné zajistit bezpečný výjezd požární techniky na komunikaci, musí být u jednotky stanoven způsob provedení a odpovědnosti za zabezpečení výjezdu na komunikaci. Toto je nutné zejména při poruše výstražného zařízení. Velitel jednotky při výjezdu mimo jiné dává pokyn řidiči k výjezdu a zapnutí výstražného zařízení.

4.2.2 Bezpečnost práce při jízdě k zásahu

Jízda na místo zásahu je doba, kdy hasiči vyjedou ze své stanice a bezpečně dojedou na místo zásahu; cílem je, aby jednotka dorazila na místo co nejrychleji a co nejkratší cestou. Na bezpečnost práce při jízdě k zásahu má vliv několik faktorů. Jednak způsob jízdy, to znamená, jakou rychlostí se jede, jestli je zapnuté výstražné zařízení, jaká byla zvolena trasa jízdy. Dále to, jak se chovají hasiči během jízdy, zda se ještě dostrojují v autě apod.

Za cestu k zásahu zodpovídá výhradně strojník, proto nesmí být za jízdy rozptylován, musí přizpůsobit rychlost jízdy stavu a povaze vozovky i ostatním účastníkům provozu. Velitel jednotky může dát povel ke snížení rychlosti vzhledem k případnému dostrojování jednotky, avšak vyžaduje-li to situace, může dostrojování zakázat z důvodu rychlejší jízdy k akutnímu zásahu, kdy rozhodují vteřiny. Jestliže by hasičský automobil cestou k zásahu zastavovaly oprávněné osoby, musí je řidič uposlechnout. K zásahu vyjíždí většinou kolona hasičských automobilů, dle potřeby individuální automobily. V koloně je bezpečnost zajištěna případnou pomocí osádek ostatních vozidel. Zvláštní výstražná zařízení, tím se rozumí modrá blikající světla a výstražná siréna, se používají celou cestu k zásahu, o jejich použití rozhoduje velitel jednotky. Současně s tím se doporučují zapnutá potkávací světla nebo i světla do mlhy, ale jen v případě, že nedojde k oslnění ostatních účastníků silničního provozu. Během jízdy se nesmí užívat oranžová světla pro označení překážky. Jestliže se používá při jízdě k zásahu výstražné zvukové a světelné zařízení,

musí se dbát zvýšené opatrnosti a předpokládat bezohlednost a neočekávané chování ostatních účastníků silničního provozu. Platí, že by se výstražné zařízení mělo používat pouze v nutných případech, o čemž vždy rozhodne velitel jednotky.[15]

4.2.3 Bezpečnost na místě zásahu

Hasič zná svůj osobní úkol a úkol své jednotky. Nesmí se zbytečně vystavovat případnému nebezpečí. Sleduje situaci na místě zásahu a dle svých zkušeností předvídá následující průběh událostí a podle toho i jedná. Neopouští své určené stanoviště, pouze v případě bezprostředního ohrožení života. Dbá na bezpečnost svou i ostatních hasičů. Sleduje situaci na místě zásahu a v případě ohrožení ostatních hasičů provádí jejich záchranu. Hasič využívá u zásahu všech svých znalostí a dovedností a možnosti techniky.

4.3 Osobní ochranné prostředky pro hasiče – definice

- Oděvní součást – jednotlivá část oděvu, která může být tvořena jednou nebo více vrstvami.
- Ochranný oděv – oděv převlečený přes spodní oděv nebo jej nahrazující, určený k ochraně proti jednomu nebo více nebezpečí (rizikům).
- Ochranný oděv pro hasiče – oděvní součásti, které jsou určeny k zajištění ochrany horní a dolní části trupu, krku, paží a nohou hasiče, s výjimkou hlavy, rukou a chodidel. Může být jednovrstvý i vícevrstvý.
- Reflexní oděv pro speciální hašení – ochranný oděv určený k zajištění ochrany proti vysokým úrovním sálavého proudícího a kontaktního tepla spočívající ve schopnosti svrchního materiálu odrážet intenzivní sálavé teplo a vhodný pro speciální operace hašení.
- Pracovní stejnokroj – ochranný oděv nahrazující osobní oděv. Poskytuje ochranu proti obecným typům nebezpečí, jakým je např. nebezpečí z chladu, mechanické. Současně svým provedením plní funkci služebního stejnokroje. Skládá se z blůzy a kalhot.
- Doplnky tvoří čepice a zimní čepice, triko, spodky a tzv. spodní termo prádlo.
- Přilba pro hasiče – ochranný prostředek určený pro zajištění ochrany hlavy uživatele proti rizikům, která se mohou vyskytnout během činností, jež hasiči vykonávají.

- Kukla pro hasiče – oděvní součást, která má za cíl poskytnout ochranu oblastem hlavy a krku proti teplu a plamenům, pokud je nasazená během hašení a doprovodných činností v situacích, kdy je také nošen ochranný oděv pro hasiče a přilba, případně dýchací přístroj.
- Bezpečnostní obuv k profesionálnímu použití – obuv s ochrannými prvky, která chrání uživatele před poraněním, jež mohou nastat při nehodách v těchto pracovních oblastech, pro které je obuv určena; obuv je opatřena tužinkami na ochranu prstů, které zabezpečují ochranu proti nárazu při dopadové zkušební energii 200 J.
- Obuv pro hasiče – obuv určená k používání při likvidaci požárů a s tím spojených činnostech.
- Ochranné rukavice pro hasiče – rukavice určené pro ochranu rukou při běžných požárních zásazích včetně vyhledávacích a záchranných prací. Nejsou určeny k záměrné manipulaci s kapalnými chemikáliemi, ale poskytují určitou ochranu při náhodném kontaktu s nimi.

4.3.1 Zásahové osobní ochranné prostředky

Ochranný oděv pro hasiče.

Přilba pro hasiče.

Kukla pro hasiče.

Ochranná obuv pro hasiče.

Ochranné rukavice pro hasiče.

Gumové holínky.

4.3.2 Zásahové společné ochranné prostředky

Reflexní oděvy pro speciální hašení ohně.

Oděvy proti dešti.

Oděvy na ochranu proti chladu.

Oděvy pro manipulaci s hořlavými kapalinami.

Rybářské kalhoty.

4.3.3 Prostředky pro práci ve výškách, nad volnými hloubkami, na vodě, ve vodě a pod hladinou

- Hasič při své činnosti musí především chránit a zabezpečit sebe a zachraňovaného. Pro práci ve výškách a nad volnou hloubkou k tomu složí především ochranné prostředky proti pádu, slaňovací a záchranné přístroje. Pro práci na vodě jsou to plovací vesty, prostředky pro záchranu tonoucího, vyhledávání předmětů, čluny a prostředky proti zabránění rozšiřování nebezpečných látek po hladině, tzv. normé stěny. Pro práce pod vodou je to potápěčská výzbroj a výstroj.[29]

4.3.4 Prostředky pro práci s nebezpečnými látkami a pro dekontaminaci, analyzátory plynů, kapalin a nebezpečných látek

Technickými prostředky sloužícími v první fázi činnosti hasičů ke zjišťování druhu a koncentrace nebezpečné látky jsou tzv. analyzátory látek, detektory plynů, par a záření. Dále sem patří prostředky pro jímání nebezpečných látek a jejich neutralizaci. V případě kontaktu s nebezpečnými látkami musí následovat dekontaminace, odmořování. Jedná se o prostředky umožňující většinou smývání nebezpečných látek prostřednictvím vody pod určitým tlakem, její jímání a je-li to možné, čištění přímo v procesu dekontaminace.

4.4 Prezentace hasiče na veřejnosti a vůči orgánům státní správy

Práce příslušníků HZS však nespočívá jen v hašení požárů a pomoci při jiných mimořádných událostech a situacích ohrožujících zdraví a majetek. Její nedílnou součástí je preventivně výchovná činnost, působení v oblasti výkonu státní správy a ochrana obyvatelstva spolu s krizovým plánováním.

4.4.1 Preventivně výchovná činnost

Do této oblasti patří zejména práce s mládeží, prezentace sboru na veřejnosti s ukázkami praktické činnosti jeho jednotlivých složek (například u příležitosti Dne dětí, ve školách, dětských letních táborech), zajišťování odborného výcviku jednotek požární ochrany obcí, spolupráce se Zdravotnickou záchrannou službou a Policií ČR, organizace odborných seminářů pro velitele a strojníky jednotek SDH a společný nácvik praktického ověřování dovedností s ostatními složkami integrovaného záchranného systému.

4.4.2 Kontrolní činnost

Do této oblasti spadají kontroly dodržování povinností stanovených předpisy o požární ochraně u vybraných právnických a podnikajících fyzických osob. Komplexní požární kontroly jsou zaměřeny na prověření celkového stavu organizačního zabezpečení požární ochrany, plnění povinností a dodržování podmínek požární bezpečnosti. Tematické požární kontroly jsou zaměřeny svým obsahem zejména na plnění povinností stanovených pro právnické osoby a podnikající fyzické osoby.

4.4.3 Stavební prevence

Výkon státního požárního dozoru v oblasti stavební prevence je prováděn ve dvou základních částech podle zákona o požární ochraně. Děje se tak jednak posuzováním předkládaných územně plánovacích dokumentací, projektových dokumentací staveb ke stavebnímu řízení, dokumentací k povolení změn staveb apod. v rozsahu požárně bezpečnostního řešení a dále ověřováním dodržování podmínek požární bezpečnosti staveb podle schválených podkladů a dokumentací při kolaudačních řízeních.

4.4.4 Zjišťování příčin vzniku požárů

Územní odbory HZS se podílejí na zjišťování příčin vzniku požárů. Výsledky a závěry z prováděného šetření jsou podrobně zpracovávány do odborných vyjádření, která jsou součástí jednotlivých spisů o požárech. V odůvodněných případech spolupracují s orgány činnými v trestním řízení, zejména s Policií ČR, jimž poskytují k dalšímu řízení vyžádané znalecké posudky.

4.4.5 Odborná příprava starostů a pracovníků krizového řízení

V současné době je vytvořen systém vzdělávání, který přispívá k přístupu všech cílových skupin v oblasti krizového řízení k získání odborné způsobilosti nebo požadované odborné připravenosti. Systém vzdělávání tvoří kurzy, školení nebo semináře, které probíhají ve školících zařízeních Ministerstva vnitra ČR.[29]

4.4.6 Zásady jednání a vystupování příslušníků při výkonu služby

Za projev zdvořilosti při výkonu služby příslušníky se považuje:

- zdravení,
- představování se hodností a příjmením,

- udržování pořádku ve služebních místnostech a v osobních věcech na pracovišti,
- zdržení se projevů familiárnosti, osobních poznámek a nepodstatných komentářů, které, mohou vést ke snížení autority a vážnosti nadřízeného nebo podřízeného při oficiálních jednáních.

Za zdvořilé, důstojné a taktní chování ve služebním styku s občany, na veřejnosti i mezi příslušníky se nepovažuje:

- opomenutí pozdravu v počátku jednání,
- tykání osobám starším 15 let bez jejich souhlasu,
- konzumace jídla, alkoholu a žvýkání na veřejnosti,
- kouření v uzavřených místnostech a služebních dopravních prostředcích za přítomnosti nekuřáků,
- nošení rukou v kapsách,
- viditelné umístění pornografických nebo jinak neestetických tiskovin a předmětů ve služebních prostorách.

Příslušník dbá na svůj vzhled, na veřejnosti vystupuje řádně a čistě ustrojen, ostříhán a hladce oholen, případně s upravenými vousy.

Za řádné ustrojení se nepovažuje:

- části stejnokroje s civilním nebo sportovním oděvem,
- sportovní nebo plážové oblečení mimo sportoviště, rekreační objekty a mimo dobu fyzické přípravy,
- nošení náušnic, náhrdelníků, náramků a jiných ozdob nebo doplňků, pokud by byly nošeny viditelně, s výjimkou u žen,
- znečištěný nebo zmačkaný oděv a znečištěná obuv.

Za řádnou úpravu vlasů se nepovažuje:

- úprava vlasů nepřirozeným barevným odstínem, melírem a copánky, s výjimkou u žen,
- dlouhé vlasy přesahující bez úpravy límec košile, linii obočí a ušní boltce, s výjimkou žen.[44]

4.4.7 Hodnocení občanů image HZS ČR

Společnost STEM [40] provedla v roce 2008 rozsáhlý reprezentativní výzkum veřejného mínění na téma spokojenosti obyvatelstva s prací Hasičského záchranného sboru ČR a informovanosti v oblastech požární prevence, ochrany obyvatelstva, integrovaného záchranného systému a krizového řízení. Výzkum veřejného mínění podobného zaměření a rozsahu se uskutečnil v ČR vůbec poprvé. Iniciátorem výzkumu a uživatelem jeho výsledků je MV, konkrétně generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR. Šetření se zúčastnilo 2795 respondentů – obyvatel ČR ve věku od 18 let.

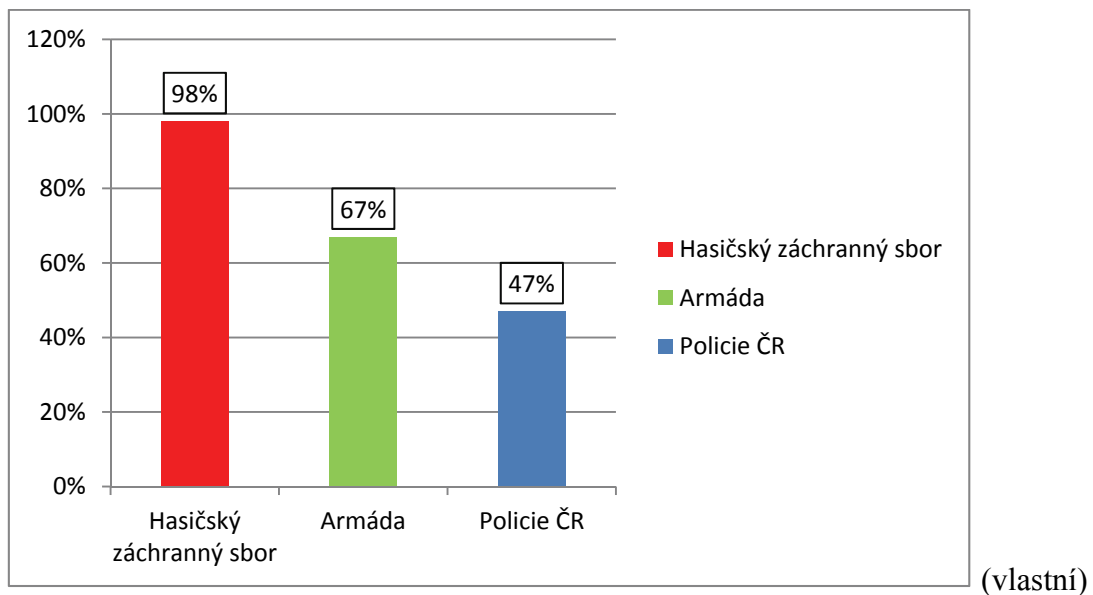
Respondenti, kteří využili pomoci profesionálních hasičů nebo byli svědky jejich zásahu, hodnotili jejich činnost podle několika kritérií. Nejvýše byla hodnocena odborná úroveň a profesionalita zásahu.

Druhým nejlépe vnímaným hlediskem je rychlost. Na třetím a čtvrtém místě jsou prakticky shodně vnímány dva aspekty, které souvisí se vztahem zasahujících hasičů k veřejnosti: jde o ohleduplnost k ostatním občanům a schopnost domluvit se s lidmi. Z absolutního pohledu jsou hodnoceny velmi dobře, v relaci s profesionalitou a rychlostí jde nicméně o dvě hůře hodnocená kritéria, v nichž se naznačují rezervy profesionálních hasičů. Občané nejvíce oceňují u hasiče jeho schopnost obstát při záchranných pracích a chránit život, zdraví a majetek obyvatel.

Relativně hůře byly hodnoceny dva aspekty související s vybavením výstrojí a technikou. Část občanů má pochybnosti o tom, že HZS ČR má moderní výstroj a techniku.

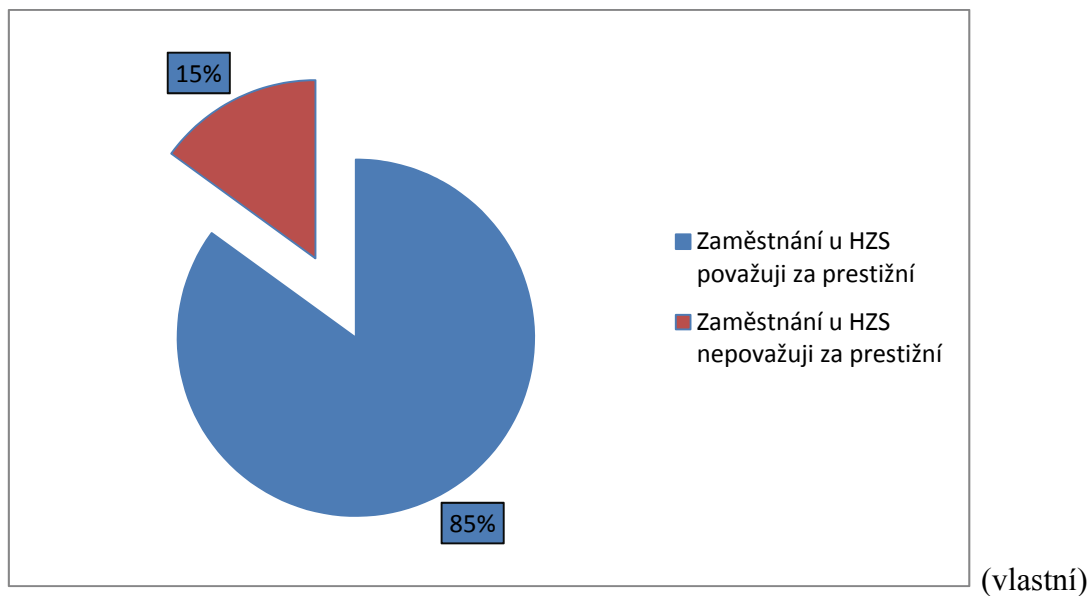
Mezi vlastnostmi příslušníků HZS ČR veřejnost nejčastěji kladně posuzuje jejich odvahu a ochotu pomoci občanům – dvě třetiny je hodnotí velmi dobře. Výrazně pozitivně je dále oceňována i fyzická zdatnost příslušníků HZS ČR, jejich obratnost a schopnost improvizace a rovněž odborná kvalifikace. V žebříčku důvěry, v porovnání s Armádou ČR a Policií ČR, je Hasičský záchranný sbor ČR hodnocen jasně nejlépe. Důvěřují mu prakticky všichni občané (98 %), „spíše“ nedůvěru vyslovila dvě procenta. Armádě přitom důvěřují dvě třetiny (67 %) a policii necelá polovina (47 %) občanů. Provedený výzkum STEM dokládá, že Hasičský záchranný sbor ČR se těší mimořádně vysoké důvěře naší veřejnosti. Výzkum se dotkl i otázky vnímání hasičské profese. Naprostá většina občanů považuje zaměstnání u HZS ČR za prestižní, pouze 15 % tento názor nesdílí. Na přímou otázku, zda sami uvažovali nebo uvažují o tom, stát se profesionálním hasičem a vstoupit do HZS ČR, odpovědělo kladně 8 % respondentů. Hlavní motivací pro uvažování o práci

profesionálního hasiče je altruistická orientace – potřeba pomáhat druhým. O něco méně je těch, pro které byla nebo je hlavním důvodem prestiž hasičské profese. Ještě méně lidé připouštějí, že by je lákal dobrý plat hasičů, a jednoznačně nejméně hraje roli v jejich zvažování vstupu do HZS ČR ta okolnost, že hasiči mají hodně volna.[40]

Graf 1.: Důvěra občanů k bezpečnostním složkám ČR

Zdroj: <http://www.hzscr.cz/clanek/hasickemu-zachrannemu-sboru-cr-duveruje-98-procent-obyvatelstva.aspx>

Graf 2.: Prestiž zaměstnání u Hasičského záchranného sboru ČR

Zdroj: <http://www.hzscr.cz/clanek/hasickemu-zachrannemu-sboru-cr-duveruje-98-procent-obyvatelstva.aspx>

5 ZÁVĚR TEORETICKÉ ČÁSTI

Jak lze z výše uvedeného vyvodit, patří k úspěšným zásahům a docílení vysoké výkonnosti hasiče kvalitní materiální zabezpečení, jako jsou výzbroj a výstroj, ale také profesní a lidská vyzrálost. V neposlední řadě je úspěšnost podmíněna kvalitou vnímání svého komunikačního partnera bez předsudků a předcházení komunikačně náročným situacím.

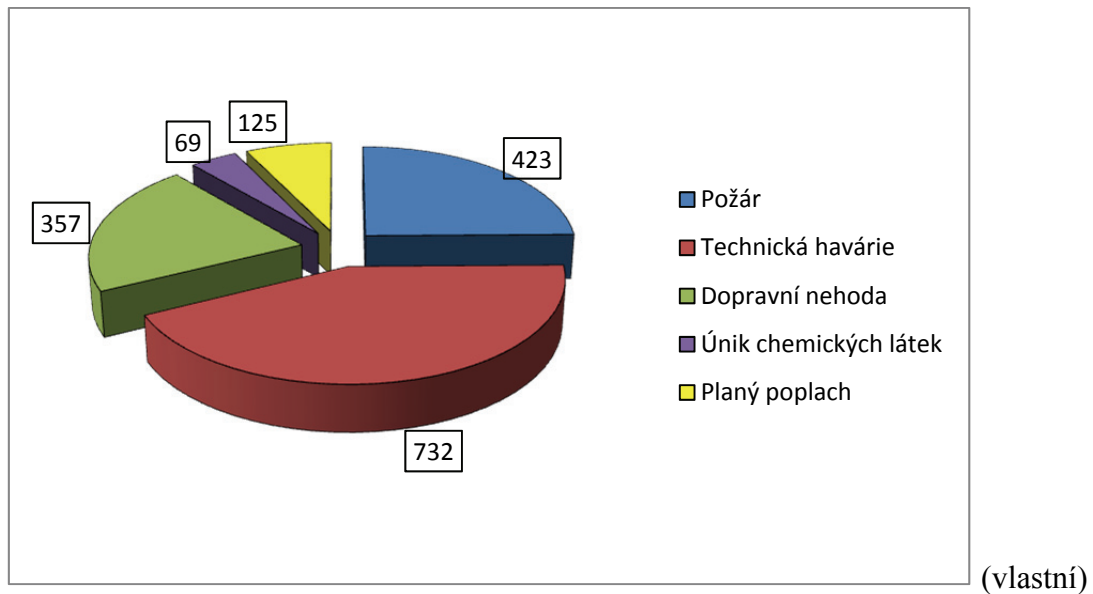
Příslušníci HZS jsou denně konfrontováni s mnoha krizovými situacemi, usmrcenými, zraněnými. Vidí neštěstí v jejich syrovosti, nenadálosti a rozsáhlosti. Jen pro příklad lze uvést, že ve Zlínském kraji zasahoval HZS Zlínského kraje v období od 1. 1. 2011

do 30. 6. 2011 v 1706 případech. Z toho u 423 požárů, 357 dopravních nehod, 69 zásahů u úniku nebezpečných chemických látek, 732 zásahů u technických havárií a 125 planých poplachů, jak je zřejmé z grafu 3.

Při těchto zásazích bylo usmrceno 61 osob, zraněných 374, z toho 5 profesionálních hasičů a 3 dobrovolní. Před hrozícím nebezpečím evakuovali celkem 446 a zachránili 298 osob.[46]

Jejich práce je náročná pro duši i tělo. Tuto skutečnost potvrzují rozsáhlé výzkumy na fakultách a danou problematikou se zabývají desítky bakalářských a diplomových prací.

V nich mimo jiné autoři doporučili věnovat zvýšenou pozornost stresogenním faktorům profese hasiče – záchranáře. K výkonu povolání hasiče jsou vybíráni lidé zdraví, tělesně zdatní i psychicky odolní. Nový systém odborné přípravy je nastaven tak, aby tyto vlastnosti dále budoval a udržoval.

Graf 3.: Počtu zásahů ve Zlínském kraji od 1. 1. do 30. 6. 2011

Zdroj: <http://hzs-zlkraje.cz/launch.php?s=page&ID=46>

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 SBĚR DAT

Součástí mé práce bylo mimo jiné i pátrání po situacích, které sami hasiči považují jako stresující a obtížně je hodnotí. Jedná se o specifickou skupinu lidí, kteří si dobrovolně zvolili svou profesi hasiče-záchranáře, kde se relativně často setkávají se situacemi, kterým by se většina civilistů ve svém životě ráda vyhnula.

Jako hlavní metodu sběru dat jsem využila neformální rozhovor, a to jak s jednotlivci, tak i v rámci skupiny (směny). Poznámky z těchto pozorování a rozhovorů jsem si dělala až po jejich skončení, abych vyloučila narušování přirozenosti a plynulosti rozhovoru.

6.1 Rozhovor

Při tvorbě rozhovoru jsem si stanovila základní oblasti, kterých jsem se v jeho průběhu chtěla dotknout. Jednalo se o:

- práci hasiče
- obtížný zásah
- komunikaci
- připravenost na náročné situace
- vyrovnávání se s dlouhodobou zátěží
- sociální oporu
- potřebu psychologické služby

6.1.1 Výzkumný vzorek

Předpokládaný počet respondentů byl vzhledem k rozsahu práce předběžně stanoven na deset. Vzhledem k charakteru rozmluvy jsem volila profesionální hasiče z okruhu svých známých, kteří byli ochotni vést se mnou otevřený rozhovor. Dalšími respondenty se pak stali ti, které mi pro další spolupráci doporučili. Na výsledku se podílelo šest hasičů-záchranářů. Všech šest respondentů je mužského pohlaví, věkové rozpětí je 26 až 48 let. Relativně nehomogenní je skupina i z pohledu délky praxe u HZS ČR, která je v rozsahu 4 až 16 let.

6.1.2 Místo sběru dat

Dotazování byli z Jihomoravského a Zlínského kraje.

V Jihomoravském kraji jsem se dotazovala hasičů ze stanic Bučovice a Slavkov u Brna.

Ve Zlínském kraji to byla stanice Uherské Hradiště. Místo výběru nebylo náhodné.

Stanice leží v úseku frekventované, v roce 2004 nově upravené silnice E 50.

Její část vede přes „Buchlovské hory“. Poměrně nový a kvalitní povrch vozovky svádí řidiče k nedodržování jak dopravního značení, tak rychlé jízdě.

V letním období na této komunikaci hasiči zasahují u dopravních nehod motorkářů a přetížených kamionů.

Od jejího znovuotevření v roce 2004 podle údajů starosty obce Buchlovic bylo do poloviny letošního roku na této trase už 11 obětí motorkářů.

V zimě jsou to zásahy kamionů a také u osobních automobilů vyjíždějících ve směru od lyžařského centra Stupava.

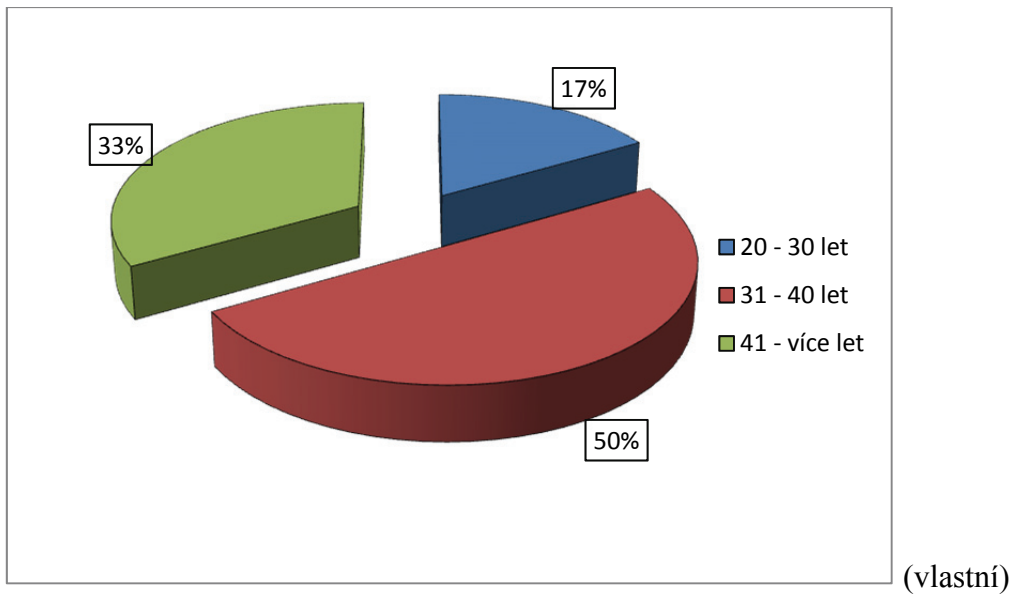
6.1.3 Počátek spolupráce

Na začátku každého rozhovoru jsem představila vlastní práci, její cíle, a pokud jsem se s dotazovaným neznala, tak i sebe. Požádala jsem o souhlas s nahráváním našeho rozhovoru a zdůraznila naprostou anonymitu. Vysvětlila jsem, jak bude s rozhovorem nakládáno, zdůraznila jsem, že v práci budou citovány pouze krátké úryvky a vždy bez možnosti ověřovat totožnost jejich autora. Stejně tak jsem poukázala na skutečnost, že jediným výstupem bude tato diplomová práce.

6.1.4 Výzkumné otázky

1. Váš věk?
2. Jak dlouho pracujete u HZS?
3. Místo výkonu služby?
4. Setkáváte se často s komunikačně náročnými situacemi?
5. Jak jednáte při řešení komunikačně náročné situace?
6. Dokážete se vyrovnat se stresem, který přináší Vaše povolání?
7. Která situace je nejnáročnější?
8. Je něco, z čeho máte největší obavy?
9. Jak se vyrovnáváte se zátěží?
10. Máte někoho, komu se můžete svěřit (vypovídat)?
11. Využil jste někdy možnost psychologické služby HZS?

6.1.5 Věk

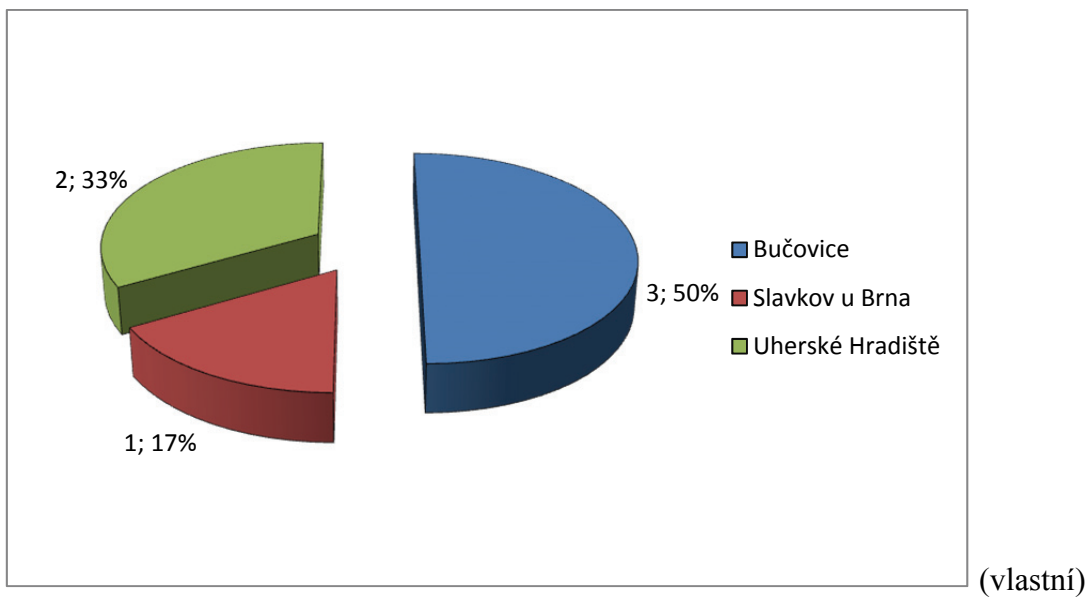

Graf 4. : Grafické rozlišení podle věku

Věk dotázaných osob se pohyboval v rozmezí od 26 do 48 let. Významná se jeví skupina od 31 do 40 let.

6.1.6 Místo působiště

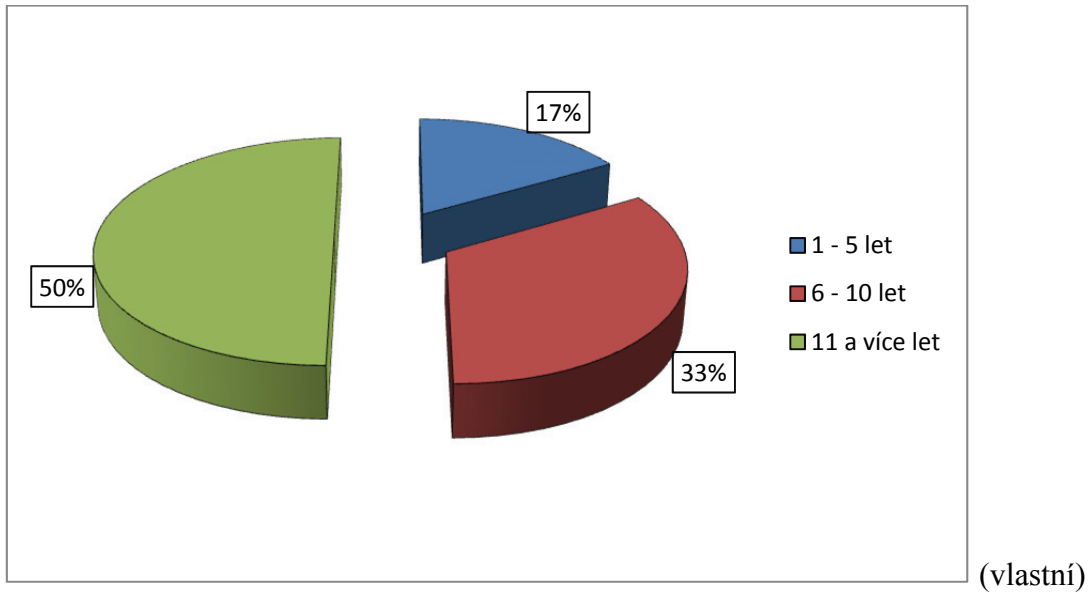
Podle místa působiště byli dotazovaní ze dvou krajů a to Zlínského 33% a Jihomoravského 67%. Místo působiště jsem vybrala z důvodu častých zásahů u nehod na silnici E 50.

Graf 5.: Grafické rozlišení podle stanice

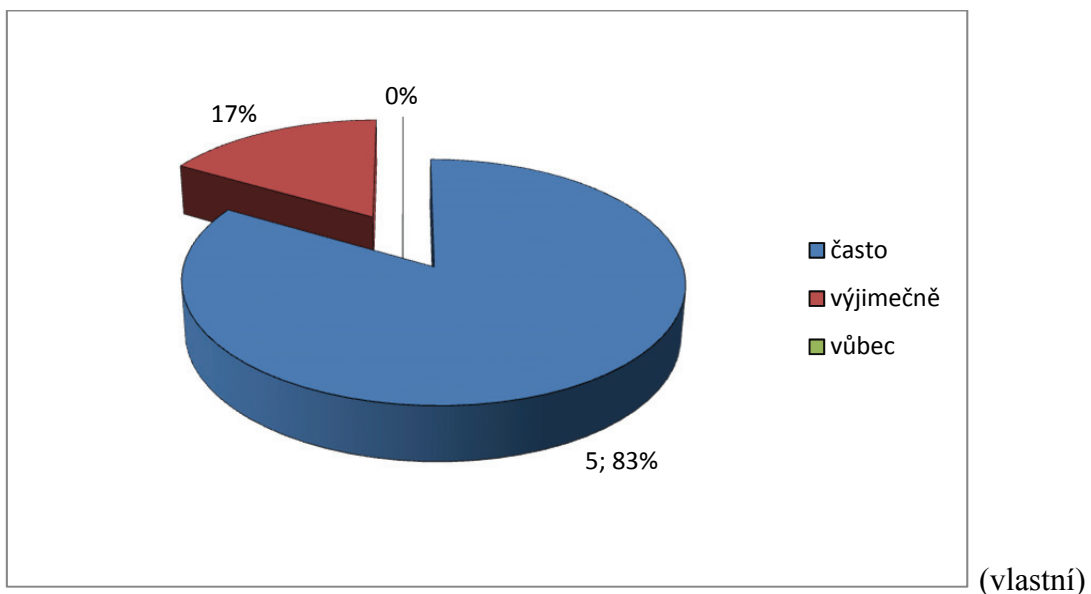
6.1.7 Rozlišení podle délky praxe

Délka praxe účastníků rozhovoru byla od 4 do 16 let u HZS. Déle jak 11 let je v přímém výkonu služby 50% dotázaných, což je významná skupina.

Graf 6.: Grafické znázornění podle délky praxe

6.1.8 Četnost komunikačně náročných situací

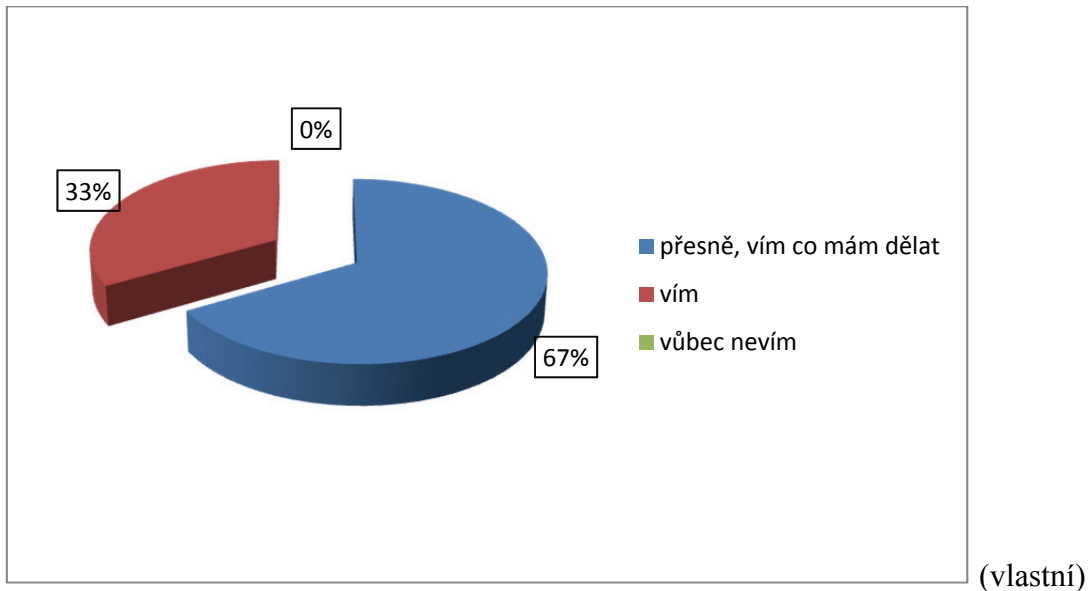

Graf 7.: Četnost komunikačně náročných situací:

Do komunikačně náročných situací se hasiči dostávají velmi často, zvláště u dopravních nehod, kdy jsou nuceni jednat s osobami zraněnými, v šoku, s ostatními složkami IZS, za asistence široké veřejnosti a někdy i s podnapilými osobami.

Jen 17% se domnívá, že komunikačně náročné situace řeší výjimečně.

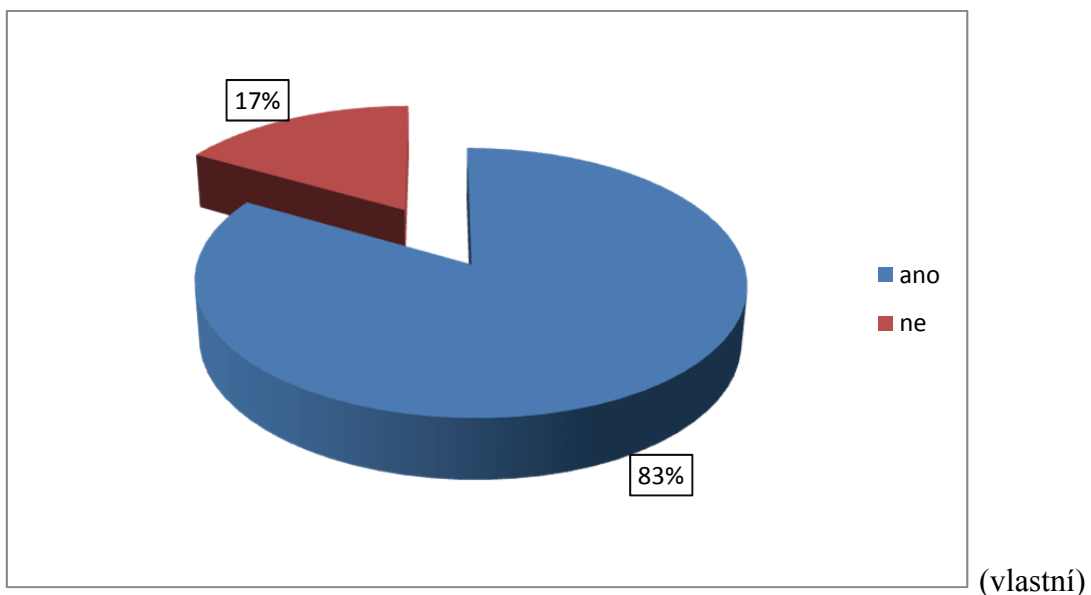
6.1.9 Jednání v komunikačně náročných situacích

Graf 8.: Jednání v komunikačně náročných situacích

Je-li hasič nucen řešit komunikačně náročnou situaci jak se zachovat, ví přesně 67% dotázaných. Dalších 33% se domnívá, že si dokáže poradit. Odpověď typu vůbec nevím nepreferoval ani jeden respondent.

6.1.10 Vyrovnání se se stresem

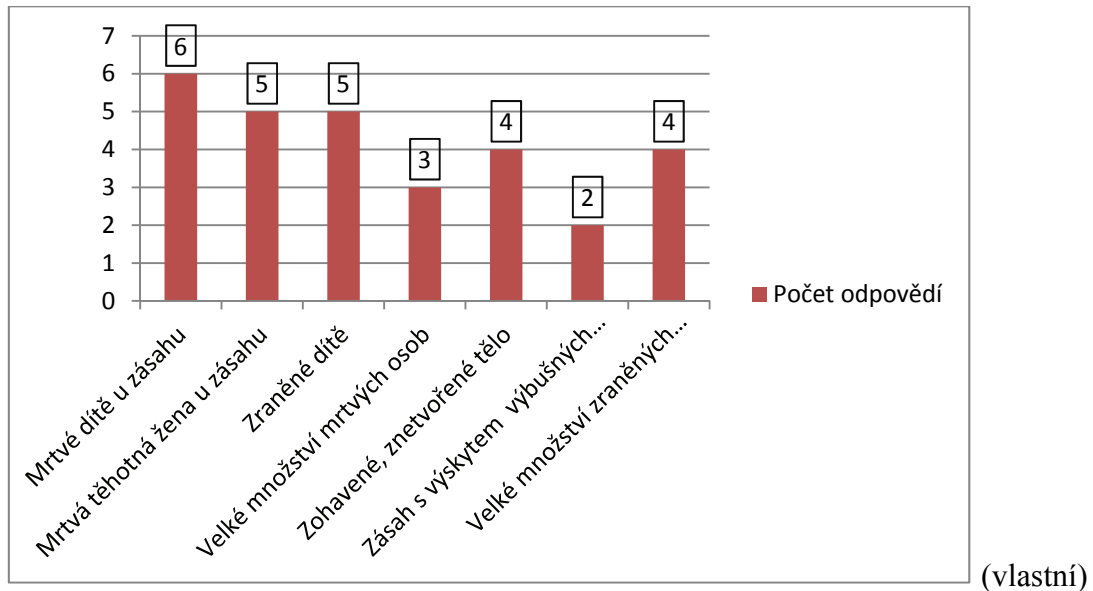

Graf 9.: Vyrovnání se se stresem

Respondenti v 83% uváděli, že sami se vyrovnávají se stresem, pouze 17%

(1 dotázaný) potřebuje pomoc.

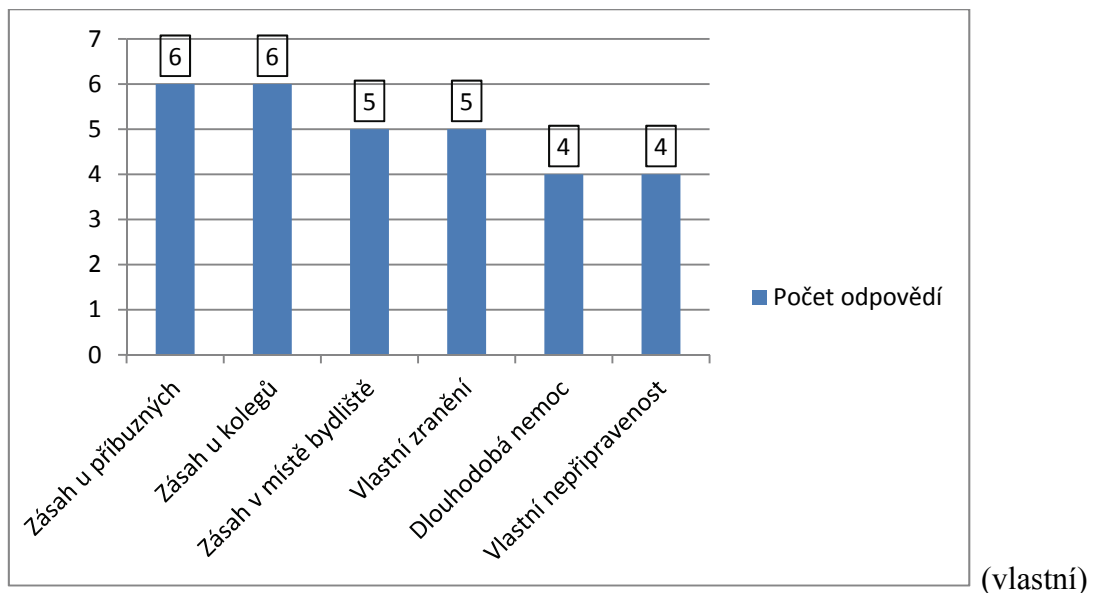
6.1.11 Psychicky náročné situace

Graf 10.: Hodnocení psychicky náročných situací

Za nejvíce náročné situace souhlasně respondenti považují zásahy u mrtvých a zraněných dětí, těhotných žen a velkého množství zraněných.

6.1.12 Obavy při výkonu služby

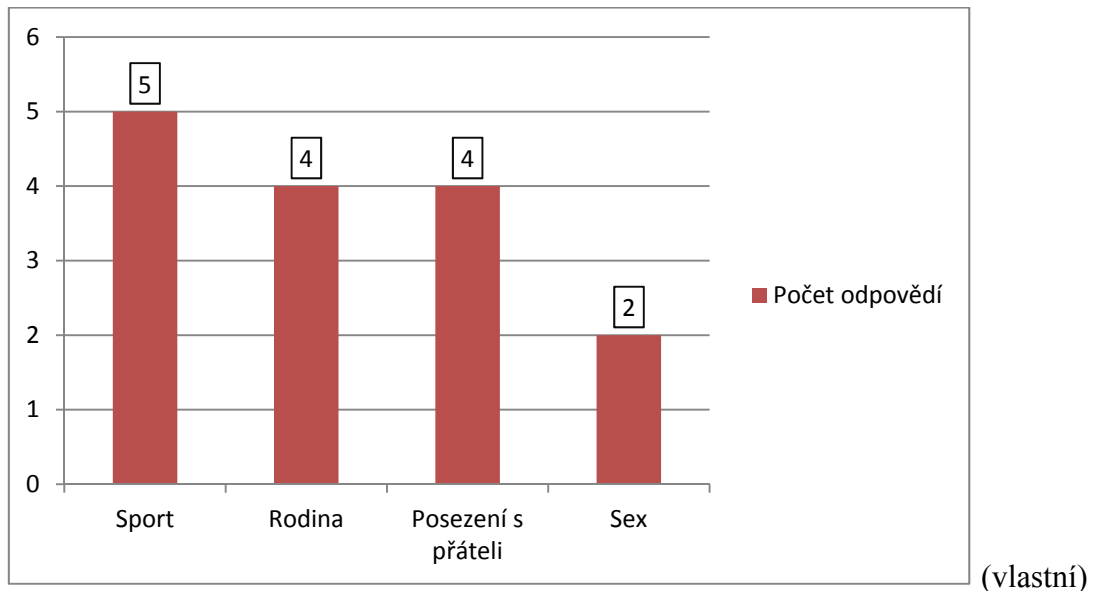

Graf 11.: Obavy

Největší obavy dotazovaných pramení ze zásahů, kde je zřejmá osobní zainteresovanost. Shodné odpovědi byly zaznamenány při zásahu příbuzných (6), kolegů (6), v místě

bydliště (5), ale také strach vlastní dlouhodobé nemoci (4), nebo případné nepřipravenosti (4).

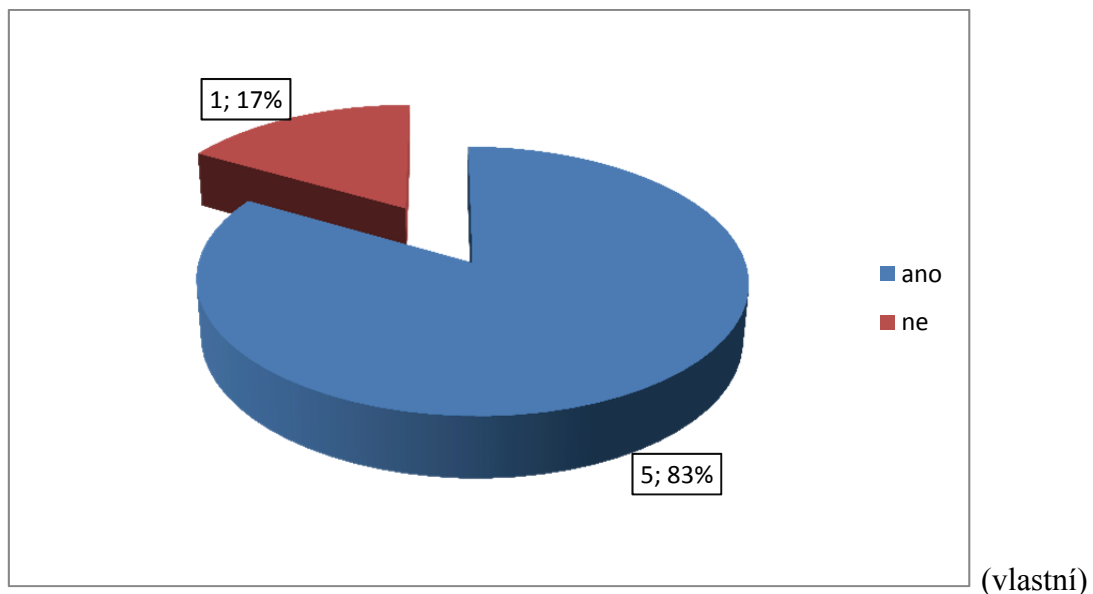
6.1.13 Vyrovnání se se zátěží

Graf 12.: Vyrovnání se ze zátěží

Strategie vyrovnání se se zátěží je kladena do roviny fyzické, převážně sport (5 osob), rodinných (4) a přátelských aktivit. Dva dotazovaní uvedli v tomto směru sex.

6.1.14 Využití psychologické služby HZS

Graf 13.: Využití psychologické služby

Porady s psychologem byly využity v 83%, tedy v 5 případech, jeden dotázaný službu nevyužil.

6.2 Rozhovor

Rozhovory probíhaly v neformálním prostředí. Místo setkání navrhovali sami dotazovaní. Cílem bylo, aby se respondenti uvolnili a hovořili zcela otevřeně.

S odstupem času mohu říci, že se mi sice podařilo navodit neformální atmosféru, ale při otázkách „na tělo“ se mi dostalo vyhýbavých odpovědí.

6.2.1 Technika dotazování

Tabulka 1.: Typy kladených otázek

TECHNIKA	PŘÍKLAD	ÚČINEK
Otevřená otázka (nikdy na ni nelze odpovědět pouze ANO nebo NE)	„Jak jste se v této situaci cítil?“ „Na co jste myslel?“	podporuje rozhovor ukazuje zájem
Uzavřená otázka (odpovídá se na ni ANO nebo NE resp. jasnou věcnou informací)	„Postaral jste se o zraněné ihned?“ „Podnikl jste opatření na pomoc?“	přináší málo informací nutí k vyjádření jasného stanoviska
Řetězová otázka	„Řekněte, jak se to stalo?“ „Jak jste situaci sledoval?“ „Co dělali ostatní?“ „Slyšel jste ještě něco?“	irituje partnera provokuje provedení volby není cílená
Alternativní otázka (stanoví směr, respondentovi přenechává výběr v rozhovoru)	„Byl jste vy nebo váš kolega první u zraněných?“	omezující určující řídící zužuje malý manévrovací prostor
Otázka pro porozumění (má zajistit vzájemné porozumění)	„Pokud Vám dobře rozumím...?“ „Říkal jste, že...?“	zlepšuje klima objasňuje a předchází nedorozumění

	Rozuměla jsem správně, že...?“	podporuje porozumění
Záludná otázka (má partnera „nachytat“)	„Předtím jste ale říkal, že... a teď tvrdíte, že....! Jak to tedy je doopravdy?“	partner se dostane do rozporů málo podporuje rozhovor situace jak u výslechu
Řečnická otázka (klade si sám sobě, a hned si také dotazovatel odpoví)	„Co by se tedy mělo udělat dále? Další postup si představuji tak, že...“	má partnera v rozhovoru přimět k přemýšlení vzbuzuje zájem
Sugestivní otázka (již obsahuje mínění a tlačí partnera v rozhovoru určitým směrem)	“Jste přece také tohoto názoru, že...?“ „Určitě je Vám známo, že... nebo ne?“	cizí mínění ruší rozhovor odpověď je předem daná manipuluje názor

6.2.2 Analýza rozhovoru

Při analýze rozhovorů se jako velmi nápadné a zajímavé téma vynořila zátěžovost situace.

Už z prvních rozhovorů vyplynulo, že hasiči vnímají tyto zátěžové situace:

- Spřízněnost
- Ohrožení vlastního života
- Důležitost rozhodnutí
- Nepříměřenost zdrojů

6.2.3 Spřízněnost

V průběhu analýzy se jako nejvýznamnější pro hodnocení ukázala podmínka spřízněnosti.

Situace může být zasahujícímu hasiči osobně blízká z několika příčin. Jednou z nich je vazba vůči oběti. Pokud má záchranář k oběti osobní vztah, hodnotí zásah jako mnohem obtížnější a více zatěžující.

„Bojíme se všichni. Toho, že zavolají, že z auta budeš vystřihávat někoho, koho znáš. Tak to je to hrůza.“

„Pro každého je noční můra každého, aby nemusel zasahovat na nějakém svém příbuzným nebo známým, koho znáš. To jako se těžce zvládá.“

Nemusí se však jednat jen o faktický a bezprostřední vztah. Podobně působí i pouhý vztah „asociační“.

„Byl tam mrtvý asi roční kluk. Nedokázal jsem si udržet odstup. Uvědomil jsem si, že já mám doma kluka stejně starého.“

6.2.4 Ohrožení vlastního života

Vnímá-li záchranář situaci jako skutečně život ohrožující, pak ji obvykle hodnotí také jako psychicky náročnou.

„Asi nejtěžší pro mě byl zásah, když hořely olejové jímky. Nemohli jsme ven a víš, že máš vzduchu jen na jistou dobu, a čekáš, kdy to přijde... Kdy prostě dojde... To jsem se bál. Myslel jsem na to, jaký to bude, až mi ten vzduch dojde. A taky co budu dělat, když dojde dřív J....“

Vnímaná zátěž se ještě zvýší ve chvíli, kdy člověk začne přemýšlet o důsledcích své smrti, případně vážného zranění.

Myslel jsem na kluka. Že bude, bez táty. A na přítelkyni. A taky jsem si uvědomil, jak moc ho chci vidět a tak... (...) Prostě jsem se bál. Tak to asi bylo náročné.“

6.2.5 Důležitost rozhodnutí

Váha a nezvratnost rozhodnutí je další z podmínek působících na odhad situace jako zátěžové. Čím důležitější jsou následky toho rozhodnutí, tím je situace hodnocena jako více zátěžová.

„Musel jsem rozhodnout, kdo dřív. Jestli zkusím zachránit ji a ohrozím ostatní v tom autě, nebo jestli upřednostním zdraví a možná i život těch ostatních. (...). To bylo Je těžko na to myslet. Musel jsem se rozhodnout. (...) Já jsem musel rozhodnout. Je těžký rozhodnout, komu...“

„Když se jedná o život, jak se rozhodnout, aby to bylo nejlepší, abych se s tím dokázal vyrovnat. To už nevrátíš. Když se špatně rozhodneš, když hoří, tak je někdo bez domu. To je taky na h ..., taky by mě to s..., ale to je jenom věc.“

6.2.6 Nepřiměřenost zdrojů

Další situací, která z běžné pracovní situace dělá situaci zátěžovou, je nepřiměřenost zdrojů. V této spojitosti byly zmiňovány především zdroje přístupné.

„No nejhorší na tom bylo, že nás bylo málo a zraněných tak moc. (...) Prostě nás tam mělo být víc. Těch postižených bylo víc než nás.“

6.2.7 Nepřipravenost

Jako další uváděli nepřipravenost. Zdůrazňována pak byla především nepřipravenost profesní.

„Nejhorší je, když tam přijedu a nevím co dělat. Prostě to neznáš, není na to metoda.“

„Nejvíc se bojím toho, že přijedu na něco, kde nebudu vědět, co mám dělat. Že na to nebudu připravený. Třeba že tam bude třeba auto, o kterém nic nevím...“

6.2.8 Způsoby vyrovnávání se se zátěží

Více se uplatňují strategie zaměřené spíše na fyzickou aktivitu, a to jak kolektivní (např. fotbal, volejbal, nohejbal), tak individuální. Méně se v tomto případě uplatňuje jinak velmi používaná strategie žertování.

„No to pak musíš třeba vyběhat. O tom s našima nejde mluvit. Oni by to ... no asi by to pochopili, nesmáli by se nebo tak. Ale já mám asi pocit, že by to... no že by si pak třeba, že jsem na hlavu, když mě to tak lapilo... To je pak lepší jít to fakt třeba to, třeba pustit z hlavy na fotbale...“

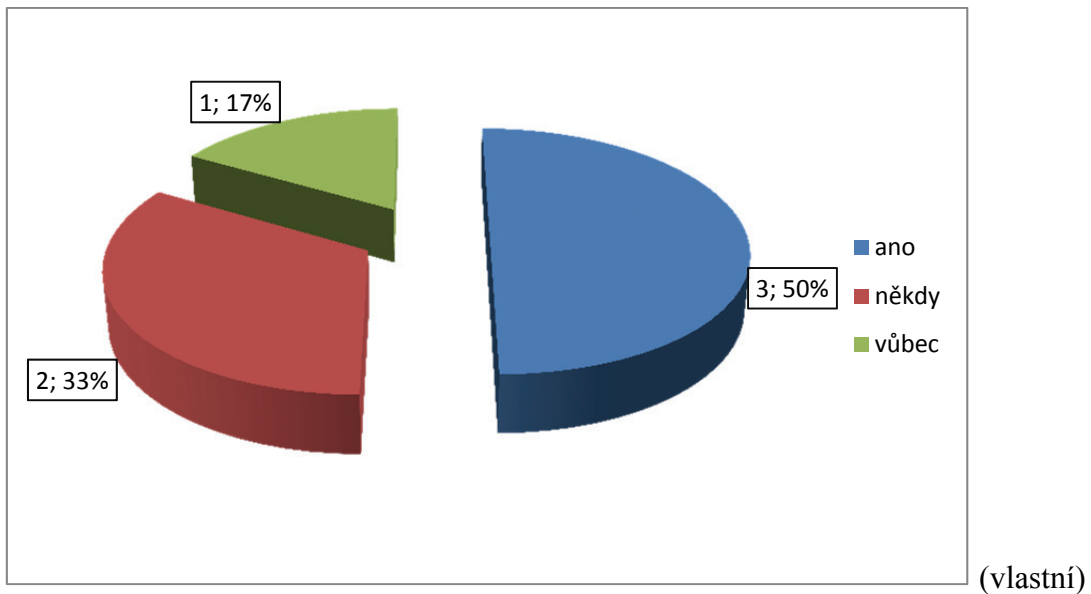
„Když přijdu domů, snažím se věnovat hlavně dětem. Snažím se s dětma co nejvíc. Jezdíme na bruslích, na lyže, plaveme, takže většinou takový sportovní činnosti.“

„No... Co mně nejvíc pomáhá, je... Sex.“

„Mám kamaráda, se kterým mluvím. O práci mluvím i s přítelkyní, ale tak nějak jinak. To jí to nemůžete povědět tak jak, to bylo. Tak o tom mluvím s ním. O všem.“

6.2.9 Žertování

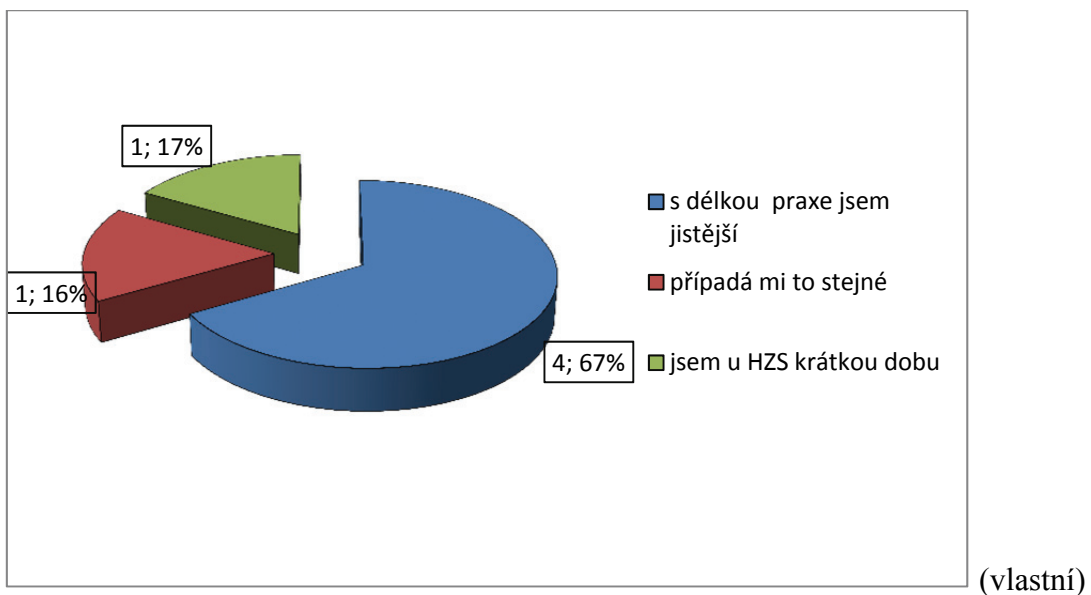
„Když jsem sem nastoupil, tak mi to přišlo ohavný, jak kluci mluví. Nechápal jsem, jak si z toho můžou dělat srandu. Přišlo mi to... no... divný. Ted' už ne. Už to taky tak беру. Taky si z někdy z toho dělám legraci. Jako doktoři.“

Graf 14.: Žertování

6.2.10 Praxe

V průběhu rozhovorů vystoupila jako velmi zajímavý jev praxe, která působí hned na několik stadií celého procesu vzniku a zvládnání situací.

Graf 15.: Délka praxe v závislosti na zvládnání zátěžových situací

Nejvýraznější je význam délky praxe pro hodnocení situace jako zátěžové. Pro nastupujícího hasiče-záchranáře je typické hodnotit více situací jako zátěžových. S přibývajícím zkušenostmi se zasahujícím lépe daří vyhnout se spojením zážitků se svými blízkými, snáze si dokáží udržet od situace potřebný odstup.

S praxí přibývá i pracovní jistota, která usnadňuje zvládání stresujících událostí především v jejich první etapě, při zásahu samotném.

Vliv souhrnu znalostí se projevuje i ve volbě taktik, jejichž prostřednictvím se určitý člověk vyrovnává se stresujícími zážitky, a to směrem k těm, které mu úlevu skutečně přinášejí.

„Dřív, to byl zážitek nebo to člověk prostě mnohem víc trávil. Ted' už tak něco nestojí za to, aby to člověk doma povídal. Ani není důvod většinou. To dřív, to jo. Než si na to zvyknete. Ted' už to musí být něco.“

„Ono postupem času si na to člověk tak trochu zvykne, a pokud se vás to bytostně netýká, tak už to prostě tak neberete.“

6.2.11 Využití psychologické služby

Dotazovaní shodně uváděli, že psychologické služby využili. Ví na koho, kdy a jakým způsobem se obrátit. Do kontaktu s psychologem se dostávají často po náročném zásahu.

Je zajímavé, že na tuto otázku jsem dostala snad nejvíce vyhýbavých odpovědí. Je to snad proto, že psycholog úzce spolupracuje s personalistou?

7 OBRAZOVÁ ČÁST

Obrázek 1.:Cvičení ve vodě

Zdroj: <http://decinsky.denik.cz/multimedia/galerie/1397565.html>

Obrázek 2.:Požár vrakoviště v České Lípě

Zdroj:<http://www.pozary.cz/clanek/47614-v-ceske-lipe-horelo-vrakoviste/>

Obrázek 3.:Požár

Zdroj: <http://obrazky.cz/>

Obrázek 4.:Hašení požáru

Zdroj: <http://obrazky.cz/>

Obrázek 5.:Srážka s vlakem

Zdroj: [http:// obrazky.cz/](http://obrazky.cz/)

Obrázek 6.:Odstranění hmyzu

Zdroj: HZS Zlínského kraje

Obrázek 7.: Záchrana zvířat

Zdroj: <http://zlin.idnes.cz/>

Obrázek 8.: Dopravní nehoda na E 50 - Buchlovské hory

Zdroj: <http://hradiste.net/2011/08/16/tragicka-dopravni-nehoda/>

Obrázek 9.: Zásahová přilba

Zdroj: <http://www.firebrno.cz/photo/zasahova-prilba-gallet-fla-pa>

Obrázek 10.: Ochranný oblek

Zdroj: <http://www.firebrno.cz/photo/drager-pf-721>

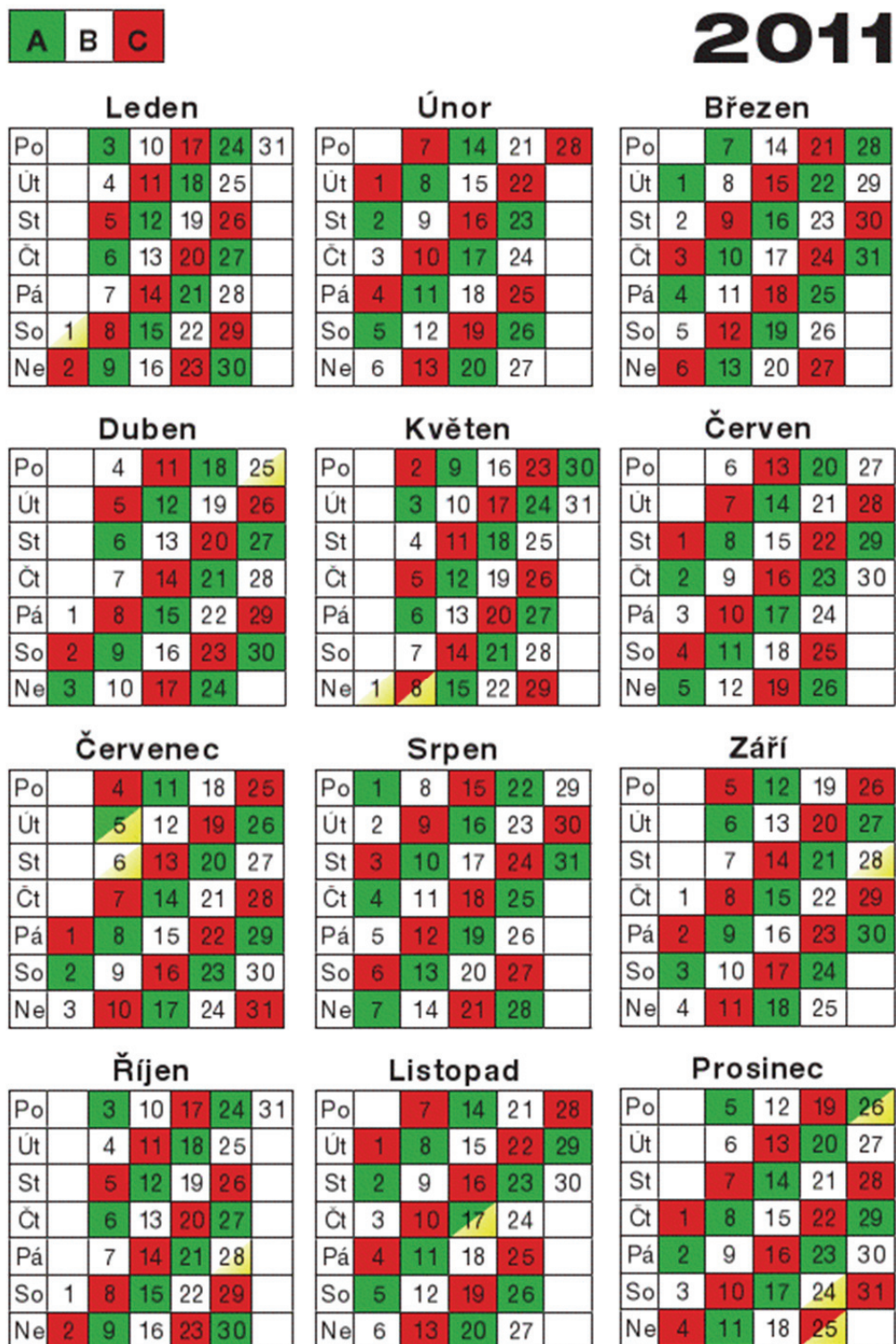
Obrázek 11.: Operační středisko

Zdroj: <http://www.firebrno.cz/album/krajske-operacni-a-informacni>

Obrázek 12.: Zásahové vozidlo pro ropné havárie

Zdroj: <http://www.firebrno.cz/photo/kaol-man>

Obrázek 13.: Směnový kalendář 2011

Zdroj: <http://www.pozary.cz/clanek/35885-smenovy-kalendar-2011/>

8 DISKUZE

V úvodu této práce jsem si kladla za úkol hlouběji poznat stresové situace, které s sebou přináší profese hasiče. Chtěla jsem zevrubněji proniknout do vzniku zátěžové situace. Hlavní pozornost jsem tedy orientovala na ty faktory krizové situace, které hasiči-záchranáři sami hodnotí jako nejvíce zátěžové. Podrobné poznání podmínek, které u zasahujících hasičů vyvolávají pocit zátěže a působí jako stresory, umožňuje analyzovat a předvídat jejich chování zmíněných profesionálů.

Jako důležitý zdroj subjektivního vnímání zátěže v dané situaci jsem rozeznala především spřízněnost. Ta udává, jak se hasič identifikuje se situací, jak hluboce se ho daná situace dotýká.

Nutné je upozornit, na nemístnost zdrojů, nepřipravenost, zejména profesní, důležitost rozhodnutí, které vliv těchto činitelů ještě více zvýrazňují. Pozorování a rozbor rozhovorů upozorňují na význam kategorie, kterou je žertování. To pravděpodobně působí hned v několika směrech. Černý humor snižuje obsah celé situace a přesouvá její význam z roviny vážné do roviny zábavné. Smích zároveň snižuje prožívané napětí. Humor je zároveň i kulturou dané skupiny a působí též jako pojítko. Důraz na profesní zkušenost je jednou z podmínek usnadňujících zvládnání zátěžových situací. Hasiči zde upozorňovali, že mají-li postup dostatečně naučený, pracuje se jim výrazně lépe. Je to pravděpodobně jeden z významných faktorů, které způsobují, že nastupující hasiči vnímají jako zátěžových významně více situací než hasiči s praxí. Toto vnímání situace se následně promítá i do vyšší potřeby probírat zásah s někým mimo pracovní skupinu. Tato však potřeba s délkou praxe klesá. Taktiky, které hasiči užívají při zvládnání situací vnímaných jako zátěžové, jsou rozmanité. Moje pozorování při rozhovoru však nepotvrdilo spojení prožívaných stresujících událostí v pracovním životě hasiče a přílišného požívání alkoholu. Nemusí to být způsobeno tím, že by hasiči na rozdíl od jiných profesí tuto taktiku neužívali nebo neznali, ale spíše tím, že při rozhovorech se mi nepodařilo proniknout dostatečně do hloubky.

Pochybnosti mohou nastat u potvrzení platnosti rozhovorů. Pozornost jsem věnovala tomu, abych si získala potřebnou důvěru tím, že jsem několikrát zdůraznila jejich naprostou bezejmennost. Nepodařilo se mi přesto navázat vztah dostatečně důvěrný, aby informace získané rozhovorem byly vyčerpávající. Domnívám se ovšem, že data, která jsem takto získala, jsou reálná,

i když ne vyčerpávající, nicméně vypovídají mnohé o situaci. Nedostatek své odborné zkušenosti jsem se pokusila nahradit čerpáním teoretické citlivosti z odborné literatury, které jsem věnovala značnou pozornost.

Za nejvýznamnější slabinu práce považuji nedostatečnost vzorku, zejména malý počet respondentů.

Při dokončování práce do výsledné podoby přede mnou vyvstala celá řada otázek. Na základě dosud získaných informací nejsem schopna na ně odpovědět.

ZÁVĚR

V teoretické části práce, která mi sloužila především jako seznamování se s podmínkami práce hasičů, jsem věnovala značnou pozornost teoretickým podkladům a profesi hasiče-záchranáře, možným rizikům a aspektům bezpečnosti práce. Protože jsem žena, spatřovala jsem hlavní nebezpečí v samotných podmínkách zmíněné profese. V praktické části práce jsem však zjistila, že faktory psychické jsou pro hasiče mnohem zátěžovější.

Uvědomila jsem si, že na zvládnání nebezpečí jsou dokonale vycvičeni, znají všechny postupy téměř nazpaměť a jsou z nich průběžně zkoušeni. Pro jejich potřebu je vydáváno tolik metodických listů, určených postupů, nařízení a interních vyhlášek, že kdyby se poskládaly za sebou, vytvořily by frontu několik kilometrů dlouhou.

Jako hlavní metodu sběru dat jsem zvolila rozhovor. Ten jsem vedla se šesti profesionálními hasiči. Výzkumný soubor byl vybrán metodou příležitostného výběru. Byla jsem limitována časem, nejen svým, ale i časem dotazovaných. Další překážku bych spatřovala v neochotě oslovených a nedůvěře. Podle otevřeně vysloveného jednoho z nich jsou předotazníkovaní“ a tedy pochybovali o smyslu mé práce.

Přesto však mohou říct, že mi zpracování tohoto tématu přineslo mnohé zkušenosti jak v kontaktu s jinou profesní skupinou, tak v nastudování nových poznatků, získání nových praktických znalostí a hlavně změnilo můj úhel pohledu na život.

Přesto bych ale chtěla poukázat na několik postřehů, které by bylo možno zpracovat.

Jedním z nich je vliv zkušenosti pracovníků na jejich chování, dalším faktorem je skupinová kultura a posledním neméně důležitým činitelem je význam sociální opory.

Zjistila jsem, že ti dotazovaní, kteří žijí v harmonickém partnerském svazku a mají potomky, jsou mnohem opatrnější než ti, kteří jsou sami.

Z tohoto vyplývalo i zjištění, že jsou rozvážnějšími řidiči, protože si výrazněji uvědomují důsledky dopravních nehod. Hasiči-záchranáři to zdůrazňují především snahou o bezpečnou jízdu, koupi spolehlivějšího vozu, důsledným používáním bezpečnostních pásů a certifikovaných sedaček pro děti. Tuto opatrnost na silnicích zdůvodňují tím, že to, co měli možnost při svých zásazích vidět, bylo zcela odstrašující. Dále se objevuje vyšší zaměření na možná rizika, které se projevuje zvýšenou pozorností věnovanou bezpečnostním východům, záchranným člunům, únikovým cestám apod.

Zadáním mé práce bylo zpracovat edukační materiál pro potřebu nejen hasičů, ale i ostatních bezpečnostních služeb. Popsané situace jako např. požár, dopravní nehoda, únik nebezpečných látek, zranění nebo smrt mohou nastat v běžném životě každého člověka. Práce by měla poskytnout stručný návod jak úspěšně zvládat krizové situace.

Možným použitím je i poskytnutí této práce středoškolským studentům. V posledních letech se setkávám ve své profesi učitelky na střední škole se zvýšeným zájmem žáků v denním studiu, ale i studentů v dálkové formě o toto zaměstnání. Jejich představy jsou mnohdy značně zkreslené a podnícené televizními šoty, seriály.

Práce jim může nastínit alespoň částečně činnost hasiče náročnou po všech stránkách a také velmi omezující také osobní život.

ZÁVĚR V ANGLIČTINĚ

The theoretical part of this thesis served for introducing with conditions of firefighters work and dealt with theoretical background and the profession of firefighter – rescuer, possible hazards and aspects of labour protection. From the woman's point of view, the main danger was considered in the work condition, but the practical part showed, that the psychological factors are much more important.

The firefighters are perfectly trained for the danger, know all the processes almost by heart and they are continually tested. There exists number of methodological lists and processes, statutes and internal regulations.

The main method for data collection, an interview was selected. It was performed with six firefighters. This sample was chosen on the basis of random selection and it was limited by the time, especially the free time of the asked firefighters. The other obstacle was unwillingness and disbelief of interviewed, because according to them, they are over-interviewed and they suspected about the sense of this work.

Nevertheless, this work gave me a lot of experience in terms of contact with different peer group and study of new information, getting new knowledge and especially new outlook on life.

However, there are some points that could be possible to elaborate:

- The effect of experience on the firefighters behaviour, group culture and social standby.
- The interviewed who live in harmonic partnership, have children, are much more cautious than single ones.

It resulted in finding that they are more careful while driving a car because they realize the consequences of car accidents. Firefighters – rescuers talk about it as the effort of “safe ride”, buying a “safer car”, rigorous using of “seat belts” and “child seat”. This caution is substantiated by their experience got during the interventions. Furthermore, there appears more "focus on the risks", which is reflected in increased attention to safety exits, rescue boats, escape route, etc.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] KŘIVOHLAVÝ, Jaro. Jak neztratit nadšení. Praha: Grada, 1998. 136 s. ISBN 80-7178-774-4.
- [2] ŠTĚPÁN, Vymětal. Krizová komunikace a komunikace rizika. Praha: Grada, 2009. 176 s. ISBN 978-80-247-2510-9.
- [3] MATES, Pavel. Oprávnění hasičů při zásazích. 1. vydání. Ostrava: SPBI, 2008. 20 s. ISBN 978-80-7385-032-6.
- [4] ŠENOVSKÝ, Michail; HANUŠKA, Zdeněk. Organizace a řízení 1. 2. aktualizované vydání. Ostrava: VŠB-TU, 2006. 146 s. ISBN 80-86634-22-1.
- [5] ŠENOVSKÝ, Michail; HANUŠKA, Zdeněk. Organizace a řízení 2. Ostrava: VŠB-TU, 2003. 45 s. ISBN 80-86634-22-1.
- [6] ŠENOVSKÝ, Michail. Organizace požární ochrana a integrovaný záchranný systém. 3. přepracované vydání. Ostrava: SPBI, 2006. 41 s. ISBN 80-86634-03-5.
- [7] MLČÁK, Zdeněk. Psychologické poradenství v sociální práci. Ostrava: Ostravská univerzita, 2004. Stres a syndrom vyhaslosti v pomáhajících profesích, s. 19-37. ISBN 80-7042-642-X.
- [8] ŠVÁB, Svatoslav. Psychologie práce pro nováčky, hasiče-záchranáře, ale nejen pro ně. 1. vyd. Ostrava: SPBI, 2006. 42 s. ISBN 80-86634-84-1.
- [9] ŠVINGALOVÁ, Dana. Stres a "vyhoření" u profesionálů pracujících s lidmi. 1 vyd.. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006. 82 s. ISBN 80-7372-105-8.
- [10] STOCK, Christian. Syndrom vyhoření a jak jej zvládnout. 1 vyd.. Praha: Grada, 2010. 103 s. ISBN 978-80247-3553-3.
- [11] LOŠÁK, Jiří; DVOŘÁČEK, Petr. Technické prostředky. Ostrava: SPBI, 2001. 78 s.
- [12] BAŠTECKÁ, Bohumila. Terénní krizová práce: Psychosociální intervenční týmy. Praha: Grada, 2005. 300 s. ISBN 80-247-0708-X.
- [13] VEVERKA, Ivan. Vybrané kapitoly krizového řízení pro záchranářství. 1. Praha: PA ČR, 2003. 175 s. ISBN 80-7251-126-2.
- [14] DAMEC, Jaroslav, et al. Vybrané kapitoly z požární ochrany: 1. díl. Ostrava: VŠB - TU, 2003. 106 s.

- [15] DAMEC, Jaroslav, et al. Vybrané kapitoly z požární ochrany: 2. díl. Ostrava: VŠB - TU, 2003. 124 s.
- [16] BEBČÁK, Petr, et al. Vybrané kapitoly z požární ochrany: 3. díl. 1. Ostrava: VŠB- TU, 2006. 44 s. ISBN 80-86634-98-1.
- [17] ŠENOVSÝ, Michail. Základy požární taktiky. Ostrava: SPBI, 2001. 85 s. ISBN 80-86111-73-3.
- [18] SOUČEK, Jaromír. Pedagogické metody výuky pro funkci hasič-strojník. Brno, 2011. 56 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/322378/pedf_b/bc_komplet.txt>.
- [19] VLADYKOVÁ, Irena. Psychosociální intervence pro pracovníky Záchrané zdravotnické služby Zlínského kraje. Zlín, 2010. 78 s. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati.
- [20] TESAŘ, Pavel. Psychická zátěž záchranářů při řešení extrémních situací. Brno, 2007. 54 s. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati.
- [21] BDINKA, Přemysl. Komunikačně náročné situace v policejní práci. Brno, 2011. 58 s. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati.
- [22] VURST, Vítězslav. Jen si tak hvízdnout. In 5. ročník Ceny Michala Veliška. Praha: [s. n.], 2010. s. 19.
- [23] Hasičská vozidla: Česká a slovenská hasičská technika od roku 1904 do současnosti. První. Brno, Computer Press, 2010. Úvodem, s. 7-12.
ISBN 978-80-251-3134-3
- Legislativa
- [24] Sbírka. In Sbírka interních aktů řízení generálního ředitele HZS ČR a NMV. 2003, částka 48, s. 7.
- [25] Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně
- [26] Zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů
- [27] Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů
- [28] Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon)

- [29] Zákon č. 361/2003 Sb., služební zákon
- [30] Řád výkonu služby. In Sbírka interních aktů řízení generálního ředitele HZS ČR. 2009, částka 25, s. 156.
- [31] Sbírka. In Interních aktů řízení generálního ředitele Hasičského záchranného sboru České republiky. 2009, částka 50, s. 31.

Články

- [32] ZBOŘILOVÁ, Klára. Krizová komunikace. Policista. 2006, č. 6, s.?. WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2006/06/krizov1.html>>. [článek]
- [33] VOLF, Oldřich. Odborná příprava jednotek požární ochrany - konspekty odborné přípravy. HOŘÍ 150. 2000, č. 1, s.?. WWW: <aplikace.mvcr.cz/archiv2008/hasici/izs/konspekty/zoo_hasici.html>. [článek]
- [34] VYMĚTAL, Štěpán. Poskytování psychosociální pomoci v mimořádných situacích. 112. 2007, č. 2, s. 13-16. WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/112/2007/unor/vymetal/html>>. [článek]
- [35] VACULÍK, Martin. Profesionální zátěž a životní spokojenost hasičů. Psychologie v ekonomické praxi. 2007, roč. 42, č. 3-4, s. 37-46. ISSN 0033-300X. [článek]
- [36] KEBZA, Vladimír. Syndrom vyhoření - rekapitulace současného stavu poznání. Československá psychologie. 2008, roč. 52, č. 4, s. 351-365. ISSN 0009-062X. [článek]4
- [37] ŠEBLOVÁ, Jana. Zátěž a stres pracovníků záchranných služeb v České republice. Československá psychologie. 2007, roč. 51, č. 4, s. 404-417. ISSN 0009-062X. [článek]

Internetové zdroje

- [38] BeSeCu [online]. 2011 [cit. 2011-08-12]. Behaviour Security and Culture. Dostupné z WWW: <<http://www.besecu.de/index.html>>. [webová stránka]
- [39] [Http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008](http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008) [online]. 2011 [cit. 2011-09-29].

- Odborná příprava jednotek. Dostupné z WWW: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/hasici/izs/konspekty/zoo_hasici.html.
[webová stránka]
- [40] Hzscr.cz [online]. 2008 [cit. 2011-09-10]. Hasičskému záchrannému sboru ČR důvěřuje 98 procent obyvatelstva. Dostupné z WWW: <http://www.hzscr.cz/clanek/hasicskemu-zachrannemu-sboru-cr-duveruje-98-percent-obyvatelstva.aspx>. [webová stránka]
- [41] .muni [online]. 2010 [cit. 2011-07-30]. Povolání hasiče. Dostupné z WWW: is.muni.cz/th/136307/fss_b/bakalrka_-_text.doc. [webová stránka]
- [42] Nadace policistů a hasičů [online]. 2011 [cit. 2011-09-09]. Komu nadace pomáhá. Dostupné z WWW: <http://www.nadacepah.cz/stranka/komu-nadace-pomaha/>.
[webová stránka]
- [43] hzspraha.cz [online]. 2008 [cit. 2011-09-04]. Události, které se zapsali do historie. Dostupné z WWW: http://www.hzspraha.cz/soubory/index_hist.html.
[webová stránka]
- [44] vsb.cz [online]. 2010 [cit. 2011-09-09]. Souhrn metodických předpisů. Dostupné z WWW: http://prometheus.vsb.cz/materialy/metodikaJPO_novy/#bojovy_rad_nebezpeci. [webová stránka]
- [45] OSH.cz [online]. 2011 [cit. 2011-09-01]. Zákony a vyhlášky. Dostupné z WWW: <http://www.osh.cz/stranka.asp?no=17>.
- [46] hzs-zlkraje.cz [online]. 2011 [cit. 2011-08-30]. Statistiky. Dostupné z WWW: <http://hzs-zlkraje.cz/launch.php?s=page&ID=46>. [webová stránka]

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

IZS ČR Integrovaný záchranný systém České republiky.

SDH Sbor dobrovolných hasičů

JPO Jednotka požární ochrany.

MU Mimořádná událost

ZZS Záchranná zdravotnická služba

PČR Policie České republiky

HZS Hasičský záchranný sbor

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1.: Důvěra občanů k bezpečnostním složkám ČR	53
Graf 2.: Prestiž zaměstnání u Hasičského záchranného sboru ČR	54
Graf 3.: Počtu zásahů ve Zlínském kraji od 1. 1. do 30. 6. 2011	56
Graf 4. : Grafické rozlišení podle věku.....	60
Graf 5.: Grafické rozlišení podle stanice	60
Graf 6.: Grafické znázornění podle délky praxe.....	61
Graf 7.: Četnost komunikačně náročných situací:	61
Graf 8.: Jednání v komunikačně náročných situacích	62
Graf 9.: Vyrovnání se se stresem	62
Graf 10.: Hodnocení psychicky náročných situací	63
Graf 11.: Obavy	63
Graf 12.: Vyrovnání se ze zátěží.....	64
Graf 13.: Využití psychologické služby	64
Graf 14.: Žertování	69
Graf 15.: Délka praxe v závislosti na zvládnání zátěžových situací.....	69

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1.:Cvičení ve vodě.....	71
Obrázek 2.:Požár vrakoviště v České Lípě.....	71
Obrázek 3.:Požár.....	72
Obrázek 4.:Hašení požáru.....	72
Obrázek 5.:Srážka s vlakem.....	73
Obrázek 6.:Odstranění hmyzu	73
Obrázek 7.:Záchrana zvířat.....	74
Obrázek 8.:Dopravní nehoda na E 50 - Buchlovské hory	74
Obrázek 9.: Zásahová přilba	75
Obrázek 10.: Ochranný oblek	75
Obrázek 11.: Operační středisko.....	76
Obrázek 12.: Zásahové vozidlo pro ropné havárie	76
Obrázek 13.: Směnový kalendář 2011	77

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1.: Typy kladených otázek.....	65
--	----

PŘÍLOHA P I: NÁZEV PŘÍLOHY